# VERSLAG

VAN DEN

# PRESIDENT VAN DE JAVASCHE BANK

EN VAN DEN

# RAAD VAN COMMISSARISSEN

## OVER HET 87ste BOEKJAAR 1914/1915

UITGEBRACHT IN DE

ALGEMEENE VERGADERING VAN STEMGERECHTIGDE DEELHEBBERS

GEHOUDEN

**29 JUNI 1915.**

KEBUDAJAAN
ONESIA
: -
248. a
1914-1915.
a
.1915

BATAVIA G. KOLFF & Co. 1915.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

: 0010-64554360
: 121152128 6
Cover :

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

B:-
248.a
07; 1914-1915.

# VERSLAG

VAN DEN

# PRESIDENT VAN DE JAVASCHE BANK

EN VAN DEN

# RAAD VAN COMMISSARISSEN

## OVER HET 87ste BOEKJAAR 1914/1915

UITGEBRACHT IN DE

## ALGEMEENE VERGADERING VAN STEMGERECHTIGDE DEELHEBBERS

GEHOUDEN

**29 JUNI 1915.**

BATAVIA G. KOLFF & Co. 1915.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

# INHOUD.


| | Bldz. |
|---|---|
| Lijst van kantoren van de Javasche Bank . . . . | 4 |
| Samenstelling van Bestuur en Personeel van de Javasche Bank . . . . . | 5 |
| Verslag van den President van de Javasche Bank . | 11 |
| Verslag van den Raad van Commissarissen van de Javasche Bank . . . . . | 99 |


## BIJLAGEN.


| | | |
|---|---|---|
| A. | Balans, afgesloten per 31 Maart 1915. . . . | 102 |
| B. | Winst- en Verliesrekening . . . . . | 104 |
| C. | Rentegevende Uitzettingen . . . . . | 106 |
| D. | Lijst van Schuldbewijzen, waarin de Javasche Bank haar Kapitaal en haar Reservefonds mag beleggen . . . . . | 115 |
| E. | Bankbiljetten in omloop. . . . . | 117 |
| F. | Afgegeven bankwissels . . . . . | 118 |
| G. | Overzicht van den loop der wisselkoersen . . | 120 |
| H. | Wekelijksche Balanscijfers . . . . . | |
| I. | Rentetarief. . . . . | 123 |
| J. | Tarief van provisie . . . . . | 124 |


PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

# DE JAVASCHE BANK.

Hoofdkantoor: **Batavia.**

**Agentschappen:**

*Semarang.*
*Socrabaja.*
*Padang.*
*Makasser.*
*Cheribon.*
*Socrakarta.*
*Djokjakarta.*
*Pontianak.*
*Medan.*
*Bandjermasin.*
*Bengkalis.*
*Tandjong Balei.*
*Tandjong Pocra.*
*Bandoeng.*
*Palembang.*
*Menado.*

Bijkantoor: **Amsterdam.**

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

# De Javasche Bank.

**Samenstelling op 31 Maart 1915, met de wijzigingen daarin gebracht tusschen 1 April en ultimo Mei 1915.**

---

Mr. TH. A. RUIJS, Gouvernements-Commissaris.
De Resident van Batavia, 1e plaatsvervangend idem.
De Secretaris bij het Departement van Financiën, 2e idem.

*Raad van Commissarisen :*

| | |
|---|---|
| Mr. H. S'JACOB, | President. |
| J. A. SCHRÖDER, | Lid. |
| R. VON HEMERT, | Lid. |
| . . . . . | Lid. |
| Mr. C. G. J. B. HENNY, | Lid-Secretaris. |

*Directie :*

| | |
|---|---|
| E. A. ZEILINGA AZN, | President. |
| Mr. J. GERRITZEN, | Directeur. |
| | 1e plaatsvervangend President. |
| K. F. VAN DEN BERG, | Directeur-Secretaris. |
| | 2e plaatsvervangend President. |
| P. LANDBERG, | 1e plaatsvervangend Directeur. |
| Mr. J. A DE MEIJIER, | 2e idem idem. |

*Personeel van het Hoofdbureau :*

| | |
|---|---|
| J. C. REIJNST, | Hoofdkassier. |
| A. M. MEERTENS, | plv. Hoofdkassier. |
| B. J. LEDEBOER, | Adjunct-kassier. |
| C. F. HORDIJK, | Hoofdboekhouder. |
| H. J. VAN PUTTEN, | Adjunct-boekhouder. |
| J. F. VAN ROSSEM, | Wd. Chef Bureau Wisselzaken. |
| A. N. A. M. J. KOSTER, | Chef Bureau Expeditie. |

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

## BIJKANTOOR TE AMSTERDAM.

| | |
|---|---|
| I. C. JOLLES, | Commissaris. |
| A. H. BEELS, | idem. |
| L. S. CROOCKEWIT, | Gedelegeerde. |
| Mr. P. J. C. TETRODE, | idem. |
| Jhr. L. SCHORER, | Secretaris. |
| J. H. WARSEN, | Kassier-Boekhouder. |

## AGENTSCHAPPEN.

*Semarang.*

| | |
|---|---|
| Mr. A. W. HARTMAN, | Commissaris. |
| J. G. L. HOUTHUIJZEN, | idem. |
| Mr. Chr. P. v. WIJNGAARDEN, | Plaatsvervangend idem. |
| J. C. BIJLEVELD, | Waarnemend Agent. |
| E. A. V. MULLER. | Boekhouder, plaatsvervangend Agent. |

*Soerabaja.*

| | |
|---|---|
| B. TER KUILE, | Commissaris. |
| Mr. J. C. Ph. LOEFF, | idem. |
| H. W. HAZENBERG, | Plaatsvervangend idem. |
| J. KEMPEN, | Agent. |
| A. PRAASTERINK, | Boekhouder, plaatsvervangend Agent. |

*Padang.*

| | |
|---|---|
| G. W. UNGERER, | Commissaris. |
| W. A. C. WHITLAU, | idem. |
| L. VON HEMERT, | Waarnemend Agent. |
| K. W. J. MICHIELSEN, | Boekhouder, plaatsvervangend Agent. |

*Makasser.*

| | |
|---|---|
| J. J. H. KATER, | Commissaris. |
| C. POORTMAN, | idem. |
| Mr. H. A. PET, | Plaatsvervangend idem. |

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

| | |
|---|---|
| B. J. SCHADD, | Agent. |
| L. G. WIEMANS, | Boekhouder, plaatsvervangend Agent |

*Cheribon.*

| | |
|---|---|
| C. H. F. W. MOERMAN, | Commissaris. |
| J. H. B. KUNEMAN, | idem. |
| J. W. KEMPEN JR, | Agent, |
| B. J. LEDEBOER, | Plaatsvervangend idem. |

*Soerakarta.*

| | |
|---|---|
| H. K. H. WILKENS, | Commissaris. |
| C. M. VAN NOOIJEN, | idem. |
| P. J. W. NOORDUIJN, | Waarnemend Agent. |
| E. A. V. MULLER, | Plaatsvervangend idem. |
| A. PRAASTERINK, | idem idem. |

*Djokjakarta.*

| | |
|---|---|
| W. H. M. DE RIEL, | Commissaris. |
| TH. G. J. RESINK, | idem. |
| J. VAN WEERT, | Plaatsvervangend idem. |
| F. N. NIEUWENHUIJZEN, | Agent. |
| E. A. V. MULLER, | Plaatsvervangend idem. |
| A. PRAASTERINK, | idem idem. |

*Pontianak.*

| | |
|---|---|
| F. A. PALMER VAN DEN BROEK, | Commissaris. |
| A. LATUAPON, | idem. |
| W. JOLLES, | Agent. |
| W. A. VAN ZUIJLEN, | Boekhouder, plaatsvervangend Agent. |

*Medan.*

| | |
|---|---|
| L. VAN KESTEREN, | Commissaris. |
| N. J. VAN DEN BRANDHOF, | idem. |

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

| | |
|---|---|
| DR. W. A. KUENEN, | Plaatsvervangend idem. |
| P. F. VAN DEN BERG, | Agent. |
| J. STRAATEMEIER, | Boekhouder, plaatsvervangend Agent. |

*Bandjermasin.*

| | |
|---|---|
| L. L. NELISSEN, | Commissaris. |
| H. E. E. CHAVANNES, | Plaatsvervangend idem. |
| J. J. DE NEEVE, | Agent. |
| F. J. A. BLOKBERGEN, | Boekhouder, plaatsvervangend Agent. |

*Bengkalis.*

| | |
|---|---|
| G. J. KOOPMAN, | Commissaris. |
| L. BOTTELO, | Plaatsvervangend idem. |
| R. K. A. VAN DER ZWEEP, | Agent. |
| H. L. E. S. BINNENDIJK, | Plaatsvervangen idem. |
| J. STRAATEMEIER, | idem |

*Tandjong Balei.*

| | |
|---|---|
| L. M. VONCK, | Commissaris. |
| J. M. BECKER, | Plaatsvervangend idem. |
| . . . . . | Agent. |
| R. K. A. VAN DER ZWEEP, | plaatsvervangend idem. |
| H. L. E. S. BINNENDIJK | idem. |
| J. STRAATEMEIER, | idem. |

*Tandjong Pocra.*

| | |
|---|---|
| M. C. ROOS VAN RAADSHOVEN, | Commissaris. |
| J. VAN BALEN | Plaatsvervangend idem. |
| H. L. E. S. BINNENDIJK, | Agent. |
| R K A. VAN DER ZWEEP. | Plaatsvervangend idem. |
| J. STRAATEMEIER, | idem. |

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

*Bandoeng*

| | |
|---|---|
| F. J. H. SOESMAN, | Commissaris. |
| Jhr. N. J. WESTPALM VAN HOORN VAN BURGH | idem. |
| Jhr. L. W. VAN SUCHTELEN, | Agent. |
| A. N. A. M. J. KOSTER, | Plaatsvervangend idem. |

*Palembang.*

| | |
|---|---|
| Mr. F. A. VERSTEEGH, | Commissaris. |
| P. A. TELLINGS, | Plaatsvervangend idem. |
| J. P. A. AHN, | Agent. |
| L. D. TERMIJTELEN. | Boekhouder, plaatsvervangend Agent. |

*Menado.*

| | |
|---|---|
| J. DE HAAN, | Commissaris. |
| K. J. KUIPERS, | Plaatsvervangend idem. |
| F. REIJSENBACH HZN, | Agent. |
| H. A. BURLAGE, | Boekhouder, plaatsvervangend Agent. |

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL

*M. H.*

Het jaar 1914 heeft den Wereldoorlog gebracht, dien velen om verschillende redenen onmogelijk hebben geacht. Gaan wij slechts in het kort na, wat de geschiedschrijver later uitvoerig zal hebben weer te geven.

Na den tweeden Balkan-oorlog, waarbij Turkije Adrianopel had teruggekregen, scheen het alsof in Europa voor geruimen tijd vrede was gekomen; alles wees er op, dat een Europeesche oorlog niet was te verwachten. Immers, vreedzaam trachtten de volkeren hunne handelsrelaties uit te breiden, de internationale betrekkingen werden steeds nauwer. Als bewijs moge dienen, hoe Fransche en Duitsche firma's in gemeen overleg hare financiëele en industriëele belangen voor de exploitatie van mijnstreken in Marokko bij contracten regelden, hoe Engeland en Duitschland tot overeenstemming kwamen terzake van hunne belangen bij den Bagdad-spoorweg, en de economische ontwikkeling van Klein-Azië en Mesopotamië.

Alleen op de beurzen bleef een zekere onrust bestaan; wel konden de circulatie-banken in verschillende landen, daarin voorafgegaan door de Bank of England, hare disconti aanmerkelijk verlagen, maar op de geldmarkt kon men voor vaste leeningen niet terecht dan tot een verhoogden interest in vergelijking met vroeger. Het groote bedrag aan vlottende schuld, zoowel van staten als van groote ondernemingen, hetwelk in vaste schuld moest worden geconverteerd, was oorzaak, dat voor uitbreiding van bestaande zaken evenmin als voor oprichting van nieuwe ondernemingen geld was te krijgen.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

De behoeften van handel en industrie moesten grootendeels onbevredigd blijven. Het herstel in zaken dreigde veel langzamer te gaan, dan men wel verwacht had. Eene industriëele depressie trad in en het scheen alsof men weder aan den vooravond van een crisis stond. Men had een onbestemd gevoel dat ernstige gebeurtenissen te wachten stonden, niettegenstaande zoo kortelings nog de bewijzen waren gegeven, dat de machthebbenden „vrede" wenschten, geen „oorlog". De beleggingsvraag in den aanvang van het jaar heeft dan ook niet lang aangehouden en de stemming op de wereldeffectenmarkt was gedurende het eerste halfjaar lusteloos.

In Frankrijk scheen een crisis op komst. Men had zich sedert jaren te Parijs den geldschieter getoond, zoowel voor Rusland als voor de Zuid-Amerikaansche en de Balkanstaten, en het publiek, aangelokt door hooge rente en andere voordeelen, had geregeld het aan de markt gebrachte fonds opgenomen. Het totaal der buitenlandsche beleggingen werd op frcs. 40 milliard geraamd. Politieke omstandigheden, zoowel in Zuid-Amerika als in den Balkan, deden het plaatsingssucces in den laatsten tijd echter verminderen. Emissiebanken bleven met groote bedragen in portefeuille, hetgeen weder grooten invloed had op hare liquiditeit Frankrijk kon zelfs niet met eenige kans op succes met eigen leeningen aan de markt komen. Men moest zich blijven bedienen van vlottende schuld om de tekorten in de staatshuishouding te dekken.

In Engeland dreigde een burgeroorlog te ontbranden tengevolge van het verzet van Ulster tegen de toekenning van Homerule aan Ierland, mede eene omstandigheid, die van invloed was op de geldmarkt en de heerschende onrust vergrootte.

In de V. S. was geld ruim als gevolg van den geringen omvang van zaken; de onbestemde toestanden veroorzaakt door het uitblijven van besluiten der Interstate Commerce

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Commission inzake de tariefverhoogingen der spoorwegmaatschappijen maakten, dat het beleggend publiek zich van de meer speculatieve aandeelenmarkt terugtrok en belegging zocht in vaste rentegevende fondsen, zoodat in April eenige belangrijke leeningsoperaties tot stand konden komen.

Zoo was de toestand op de voornaamste geldcentra, toen 28 Juni 1914 Aartshertog Frans Ferdinand en zijne Gemalin te Serajewo door een jongen Serviër om het leven werden gebracht. Of deze aanslag een politiek karakter had, valt thans nog niet met zekerheid uit te maken; de geschiedenis zal hieromtrent later wel uitspraak doen.

Te Weenen brak dadelijk na het bekend worden van deze gebeurtenis een hevige paniek uit op de fondsenmarkt; blijkbaar was men daar van het eerste oogenblik af overtuigd, dat het tot een reeds lang dreigend conflict met Servië moest komen, en gaf men zich toen reeds rekenschap van de gevolgen daarvan. Merkwaardig is het wel, dat deze paniek te Weenen zoo weinig weerklank vond op de andere beurzen, zelfs niet op die te Berlijn. Deze kalme houding elders werkte zeer goed op den zenuwachtigen toestand te Weenen

Eerst toen 24 Juli door Oostenrijk aan Servië een ultimatum werd gezonden, waarbij de eischen zoodanig waren gesteld, dat Servië daaraan moeilijk kon toegeven zonder zijne onafhankelijkheid prijs te geven, en het bovendien vrij duidelijk was, dat Rusland eene vernietiging van Servië niet zou toelaten, ontstond ook op de andere beurzen een algemeene paniek, een paniek, die met den dag erger werd, naarmate het zoo goed als onvermijdelijk bleek, dat een algemeene oorlog zou uitbarsten. Immers Servië's aanbod, om enkele punten van de Oostenrijksche nota aan een scheidsrechterlijk onderzoek te onderwerpen, werd geweigerd. Ondanks de bemoeiïngen van den Engelschen minister van buitenlandsche zaken, om een internationalen Raad over de zaak te doen beslissen, verklaarde Oostenrijk 28 Juli aan Servië den oorlog. 30 Juli d.a.v. eischte Duitschland, dat Rusland

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

zijne mobilisatie zou staken. Het afwijzen van dezen eisch door Rusland had de Duitsche oorlogsverklaring aan Rusland en Frankrijk tengevolge. Een ultimatum van Duitschland aan België was oorzaak, dat ook Engeland zich in den strijd mengde, en 4 Augustus met Duitschland in oorlog kwam.

Duitschland schond de neutraliteit van België, waarvan het de handhaving had verzekerd bij artikel 7 van het Verdrag van 1839. Duitsche troepen hadden Luxemburg bezet en rukten België binnen. De Rijkskanselier Von Bethmann Hollweg verklaarde in den Rijksdag op 4 Augustus openlijk, dat dit een schending was van het volkenrecht, maar verdedigde die daad als een oorlogsdaad uit nood. En hiermede was door Duitschland het eerste onrecht gepleegd in dezen algemeenen oorlog, welk onrecht spoedig gevolgd werd door eene miskenning door alle partijen van conventies, verdragen, overeenkomsten en volkenrechterlijke gewoonten, waardoor het zelfs voor neutralen in dezen oorlog moeilijk is geworden langs vredelievenden weg, langs den weg van recht, zich zelf te beschermen.

Zeer spoedig eischte Japan van Duitschland de teruggave van de kolonie Kiautchau aan China en had dit een oorlogsverklaring van Japan aan Duitschland tengevolge.

Eerst later, einde October, werd ook Turkije in den oorlog betrokken, toen dit land de zijde van Duitschland en Oostenrijk koos.

Een oogenblik werd gevreesd, dat een aanval van Turksche zijde op het Suez-kanaal de scheepvaart op Nederlandsch-Indië veel last zou veroorzaken, maar, dank zij de krachtige maatregelen, door Engeland genomen, is van eene stremming van de vaart door het Kanaal geen sprake geweest.

26 November vaardigde de sultan van Turkije als Hoofd van den Islam eene proclamatie uit aan de Mohammedanen over de geheele wereld, waarbij de Heilige Oorlog werd

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

uitgeroepen tegen Engeland, Frankrijk en Rusland, welke proclamatie echter geen invloed had op de bevolking van Nederlandsch-Indië.

De Europeesche beurzen en het zakenleven in Europa werden door het uitbreken van dezen algemeenen oorlog op de meest ontzettende wijze getroffen. De catastrophe kwam geheel onverwacht; immers de diverse disconto's bij de voornaamste circulatiebanken, die gewoonlijk als barometer worden beschouwd voor financieele en politieke gebeurtenissen, waren tot einde Juli op het lage niveau gebleven, waarop zij geleidelijk na de beëindiging van den tweeden Balkanoorlog waren gekomen; plotseling had daarna eene verhooging plaats.

Londen opende het jaar met een bankdisconto van 5%; in de eerste maand werd dit echter door drie discontowijzigingen (respectievelijk 8, 22 en 29 Januari) verlaagd tot 3%, waarop het kon gehandhaafd blijven tot 30 Juli, het begin van de crisis, toen het verhoogd werd tot 4%, welk disconto op 31 Juli reeds verdubbeld werd tot 8%, om op 1 Augustus te komen op niet minder dan 10%, welk maximum echter den 6en Augustus d. a. v. reeds weder verlaagd kon worden tot 6% en den 9en Augustus tot 5%, waarop het tot het einde van het jaar bleef.

Het disconto van de Banque de France, hetwelk sedert 31 October 1912 steeds 4 % had bedragen, werd den 29en Januari 1914 verlaagd tot 3½ %; 30 Juli werd dit verhoogd tot 4½ % en 1 Augustus tot 6 % om op 20 Augustus wederom verlaagd te worden tot 5 %, welk disconto tot het einde van het jaar gehandhaafd bleef.

Te Berlijn opende de Reichsbank het jaar met 5 %, welk disconto respectievelijk dd. 22 Januari en 5 Februari teruggebracht werd tot 4½ en 4 %. 31 Juli vond wederom eene verhooging plaats tot 5 % en 1 Augustus tot 6 %, welk maximum eerst 22 December kon worden verlaagd tot 5 %, waarmede het jaar gesloten werd.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

De Nederlandsche Bank begon het jaar met een 5% disconto om het in de drie eerste maanden van het jaar geleidelijk terug te brengen tot 3½ % (namelijk op 17 Februari tot 4½ %, op 22 Februari tot 4 % en op 23 Maart tot 3½%). 29 Juli werd het disconto wederom verhoogd tot 4½ % en op 1 Augustus tot 6 %, om op 20 Augustus wederom teruggebracht te worden tot 5 %, waarop het tot het einde van het jaar bleef.

Vergelijken wij de disconto's van de voornaamste circulatiebanken in het afgeloopen jaar onderling, dan zien wij het volgende:

| | Aantal wijzigingen: | Gemiddelde rentevoet voor het geheele jaar: |
|---|---|---|
| Banque de France | 4 | 4.6 |
| Bank of England | 7 | 5.19 |
| Deutsche Reichsbank | 5 | 4.92 |
| Nederlandsche Bank | 6 | 4.64 |
| Banque Nationale de Belgique | 4 | 5.10 |
| Banque Nationale Suisse | 4 | 4.50 |
| Oostenrijksch-Hongaarsche Bank | 8 | 5.50 |
| **De Javasche Bank** | **geen** | **3.50** |

**Aantal wijzigingen en rentevoet bij eenige Circulatiebanken in de jaren 1898/1914.**

| | Aantal wijzigingen. | Maximum rente. | Minimum rente. |
|---|---|---|---|
| Banque de France | 18 | 6 | 2 |
| Bank of England | 86 | 10 | 2½ |
| Deutsche Reichsbank | 67 | 7½ | 3 |
| Nederlandsche Bank | 37 | 6 | 2½ |
| Banque Nationale de Belgique | 43 | 7 | 3 |
| Zwitsersche Banken | 62 | 6 | 3 |
| Oostenrijksch-Hongaarsche Bank | 33 | 8 | 3½ |
| **De Javasche Bank** | **14** | **6½** | **3½** |

Ook thans geven deze vergelijkende staten een gunstig resultaat voor Nederlandsch-Indië.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

Vergelijken wij nog even de goudvoorraden in de Europeesche landen op ultimo Maart 1915 met die van ultimo Maart 1914, dan zien wij dat die bedroegen op:

| | Ult. Maart 1915. | Ult. Maart. 1914. | Vermeerdering. |
|---|---|---|---|
| Banque de France | £ 170.039.000.— | £ 144.625.000.— | £ 25.414.000.— |
| Bank of England. | „ 52.451.305.— | „ 36.028.143.— | „ 16.423.162.— |
| Deutsche Reichsbank . . . . | „ 116.876.000.— | „ 52.999.000.— | „ 53.877.000.— |
| Nederlandsche Bank . . . . | „ 24.099.000.— | „ 13.331.000.— | „ 10.768.000.— |
| Banque Nat. Belgique . . . . | „ 15.980.000.— (1) | „ 13.092.000.— | „ 2.888.000.— |
| Banque Nat. Suisse | „ 9.636.000.— | „ 6.793.000.— | „ 2.843.000.— |
| Oost. Hong. Bank | „ 51.578.000.— (2) | „ 52 105.000.— | |
| Italiaansche Bank | „ 53.846.000.— | „ 48.790.000.— | „ 5.056.000.— |
| Russische Bank. | „ 156.698.000.— | „ 155.838.000.— | „ 860.000.— |

De zichtbare voorraad goud bij de voornaamste Europeesche circulatiebanken is dus met niet minder dan ruim anderhalf milliard gulden toegenomen.

Zooals gezegd, bracht het uitbreken van den oorlog op alle effectenbeurzen een paniek teweeg. 26 Juli moest de beurs te Weenen hare deuren sluiten, teneinde onherstelbare verliezen en een totale debâcle te voorkomen. Spoedig hierop volgden Parijs, Brussel en Frankfurt, daarna Berlijn en Amsterdam.

Te Amsterdam geschiedde die sluiting op 28 Juli. Nadat men nog hoop koesterde de geld- en fondsenmarkt te kunnen steunen door het vormen van een syndicaat van bankiers, dat *f* 25 millioen ter beschikking van de markt zou stellen, zag men spoedig in, dat deze maatregel geen baat kon brengen en dat door executie van onderpanden de effectenbeurs in nog deplorabeler toestand zou komen. Banken en geldgevers waren tot het aanzeggen van prolongatieposten overgegaan, hoofdzakelijk omdat men zich wenschte voor

(1) Cijfer per 6 Augustus 1914, na dien geen bankstaat meer gepubliceerd.
(2) Cijfer per 23 Juli 1914, na dien geen bankstaat meer gepubliceerd.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

te bereiden op de eischen, die door eene algemeene opvraging van creditsaldi aan de banken zouden worden gesteld. Het prolongatie-instituut, dat aan de geldgevers het recht van parate executie toekent, werkte echter niet meer, omdat effecten, het onderpand, niet langer realiseerbaar waren. De *f* 25 millioen van het gevormde syndicaat bleek geheel onvoldoende te zijn, waar het bedrag der uitstaande leeningen ter beurze te Amsterdam geschat werd op *f* 350 millioen. Toen het bleek voor welke aanzienlijke bedragen het groote publiek bij den geld- en fondsenhandel betrokken was, moest de wetgever wel ingrijpen, wilde men verdere onherstelbare ongelukken voorkomen; de Regeering besloot daarom voor den geld- en fondsenhandel bijzondere bepalingen in het leven te roepen en diende zonder verwijl aan de Staten Generaal de noodige voorstellen in. De Vereeniging voor den Effectenhandel te Amsterdam had inmiddels besloten om, in verband met de buitengewone omstandigheden, voorloopig geen effectenbeurs meer te houden; daardoor was er tijdelijk geene gelegenheid meer tot het aanzeggen van prolongaties of tot executie van onderpand. De Beurswet van 1914, op 4 September afgekondigd, regelde verder de verhouding tusschen geldgever en geldnemer, evenals den handel in fondsen.

Teneinde te voorzien in de behoeften van crediet tot voortzetting van het industriëele en landbouwbedrijf werd in de eerste plaats eene wijziging gebracht in het Octrooi van de Nederlandsche Bank, waardoor de verplichte metaaldekking der obligo's van de Bank van 40 % op 20 % werd gebracht, en zoodoende haar expansievermogen aanmerkelijk vergroot werd. Een nieuw Bankierssyndicaat werd gevormd door de leidende financiers in Nederland. Zij maakten bekend, dat zij een garantiesyndicaat hadden gevormd tot waarborg van voorschotten, die de Nederlandsche Bank tegen onderpand van daartoe goed te keuren fondsen, ceelen en andere waarden, zou geven. De Neder-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

landsche Bank stelde in overleg met de Regeering voor dat doel / 200 millioen beschikbaar.

Het wisselverkeer was dadelijk volkomen gedesorganiseerd door de enorme opvragingen van saldi in het buitenland. De koers op Amerika daalde op een moment tot / 2.—, terwijl Londen daarentegen opliep tot *f* 12.50, als gevolg van eene groote vraag naar remises op Engeland ter afdekking van aldaar voor Nederlandsche rekening geaccepteerde wissels. Een uitvoerverbod van goud uit Duitschland maakte den toestand nog critieker. Het was in Nederland dan ook noodig eenzelfde uitvoerverbod uit te vaardigen, teneinde den goudvoorraad van de Nederlandsche Bank te beschermen. In verband met een en ander bleef het raadzaam de beurs te Amsterdam gesloten te houden. Eerst begin Februari 1915 werd de effectenbeurs te Amsterdam onder beperkende bepalingen weder geopend.

De algemeene vraag naar zilveren munt heeft in het begin van Augustus de situatie nog benarder gemaakt. Van 25 Juli tot 1 Augustus verminderde de zilvervoorraad van de Nederlandsche Bank met *f* 5.200.000.—, terwijl in de volgende week een verdere vermindering van *f* 2.000.000 plaats had. In totaal werd dus aan de Nederlandsche Bank in de eerste dagen der crisis een bedrag van ruim *f* 7.000.000.— onttrokken, een bedrag gering in verhouding tot den totalen metaalvoorraad van *f* 170.000.000.—, maar groot in verhouding tot den voorraad zilveren munt ad *f* 8.200.000.— De zilvervoorraad van de Nederlandsche Bank was dan ook te gering om de toekomst met gerustheid in te gaan. De Regeering zag zich genoodzaakt zelf te voorzien in het gebrek aan zilveren circulatiemunt en aangezien de Munt te Utrecht niet zoo snel kon afleveren, als gewenscht was, werd besloten tot de uitgifte van de zg. zilverbons, een papier met gedwongen koers onder garantie van den Staat der Nederlanden. De bons waren van *f* 5.—, *f* 2.50, en *f* 1.—. Deze zilverbons werden spoedig weder ingelost naarmate

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

de Munt te Utrecht zilveren munt afleverde en naarmate de geldsomloop weder ruimer werd.

De oppotting van circulatiemiddelen maakte het ook noodig en wenschelijk, dat voor het geldverkeer in Nederland krachtig werd aangedrongen op de verrekening van geldelijke bedragen door middel van het giroverkeer, welk systeem daar te lande dan ook eindelijk, hoewel noodgedwongen, op meer ruime schaal werd toegepast.

De onrust op financiëel gebied bleef algemeen groot in Nederland; toch was het niet noodig een moratorium, waartoe enkelen adviseerden, af te kondigen, maar er moest iets gedaan worden om hun, die door den oorlog in benarde omstandigheden waren gekomen, tegemoet te komen; daarom werd 4 September eene wet afgekondigd, die het mogelijk maakte dadelijke uitwinning te voorkomen bij gel delijke moeilijkheden ten gevolge van de buitengewone omstandigheden.

Voor de handhaving der neutraliteit en de daarmede verband houdende mobilisatie was veel geld noodig, hetwelk door de Regeering door uitgifte van schatkistbilletten en promessen werd verkregen. Op 31 December 1914 bedroeg de totale som der in omloop zijnde schatkistbilletten en promessen in Nederland *f* 142 518.000.—. Het converteeren dezer vlottende schuld in eene vaste leening ondervond in den beginne tegenwerking, doordat enkelen van meening waren, dat de noodzakelijke uitgaven, voortspruitende uit den oorlogstoestand, moesten worden gedekt door eene speciale heffing op de vermogens, opdat minder kapitaalkrachtige leden der Natie niet nog meer zouden lijden dan reeds het geval was door de vermindering der inkomsten. De Regeering bleef echter bij haar plan om die uitgaven uit leeningsgelden te dekken en stelde ten slotte eene leening voor, rentende 5 pct., en groot *f* 275 millioen met de bepaling, dat, wanneer hierop niet minstens *f* 150 millioen vrijwillig zou zijn ingeschreven, voor die 5 pct. leening eene 4 pct.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

leening in de plaats zou komen, waarin een ieder gedwongen zou zijn deel te nemen naar den maatstaf van zijn vermogen, zooals dat het laatst aan de Regeering, bekend was. De Staten Generaal vereenigden zich met dit voorstel der Regeering.

De adviseurs der Regeering, die eene vrije 5 pct. leening voorstonden, bleken goed gezien te hebben want toen men tot de uitgifte van bovengenoemde leening overging, werd voor niet minder dan voor f 407.000.000.— ingeschreven, voor de betaling waarvan slechts een bedrag van f 40.000.000.— bij de Nederlandsche Bank behoefde te worden opgenomen.

Later is ook het geld voor Nederlandsch-Indië, waarover hieronder meer, in vrije leening even gemakkelijk verkregen.

Tot regeling van den geldtoestand in andere landen werd het volgende gedaan.

In de meeste landen werden moratoria volledig of gedeeltelijk afgekondigd. In de volgende landen waren die moratoria bij het schrijven van dit verslag nog in werking:

| | |
|---|---|
| België | Luxemburg |
| Bulgarije | Noorwegen |
| Denemarken | Oostenrijk |
| Frankrijk | Portugal |
| Marokko | Rumenië |
| Griekenland | Rusland |
| Egypte | Turkije |
| Britsch Zuid-Afrika | Zweden |
| Italië | |

terwijl in Zwitserland 30 respijtdagen werden toegestaan op wissels nà 31 Juli vervallende.

Voorts werd het uitstel van betaling der schulden nog geregeld in Argentinië, Brazilië, Chili, Equador, Haïti, Paraguay, Salvador en Uruguay.

In Duitschland voorzag men in de behoefte aan meer credietverschaffing door de instelling van de Darlehnskassen zooals die reeds in 1848, 1866 en 1870 waren in werking

gesteld. Intusschen gaf men thans aan de Darlehnskassen grootere bevoegdheid. Bedroeg in het jaar 1870 het maximum van het door genoemde kassen uit te geven papier slechts 30 millioen Thaler, thans heeft men dat maximum eerst op 1500 millioen mark en later op 3000 millioen mark vastgesteld. Het door de Darlehnskassen uitgegeven papier is tot wettig betaalmiddel verklaard en mag zelfs door de Reichsbank evenals metaal tot dekking van hare drie maal grootere bankbiljettenuitgifte worden aangenomen. Zij geven haar papier uit tegen onderpand van effecten en niet aan bederf onderhevige verhandelbare goederen. In het buitenland heeft de maatregel om de Darlehnskassenscheine tot wettig betaalmiddel te verheffen en voor de Reichsbank te doen dienen als dekking voor hare bankbiljetten nog al critiek uitgelokt, maar de Reichsbank heeft tot dusverre weinig of geen gebruik gemaakt van die bevoegdheid. Van het in het begin van de maand Maart 1915 in omloop zijnde bedrag aan Darlehnskassenscheine van M. 770.000.000.— waren ± M. 200.000.000.— bij de Reichsbank, terwijl deze haren goudvoorraad aanmerkelijk kon versterken, eerstens doordat bij haar de goudschat uit den Juliusturm ad M. 240.000.000.— werd gestort en verder doordat zij goud aan de circulatie en aan de particuliere banken onttrok tot een bedrag van M. 496.000.000.—, eene totale vermeerdering dus van ongeveer M. 736.000.000.— zoodat de verhouding harer gouddekking tot hare bankbiljetten uitgifte vrij gunstig is gebleven.

Duitschland had dus voor zijne binnenlandsche aangelegenheden geen moratorium noodig, temeer waar wettelijk werd bepaald, dat uit het buitenland getrokken wissels niet behoefden te worden gehonoreerd, mits later bij eventueele betaling rente werd vergoed. Toen echter die betaling plaats vond, was het voor het buitenland niet mogelijk om creditsaldi anders dan met groot verlies uit Duitschland weg te trekken. Immers het verbod van gouduitvoer heeft

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

den wisselkoers geheel in het nadeel van Duitschland gedreven en de waarde van de Mark daalde te Amsterdam zelfs tot beneden 52 cents.

Het was vóór alles de Reichsbank, die er voor heeft gezorgd, dat in het land zelf de zaken rustig voortgang konden hebben. De bekende Duitsche financiëele schrijver GEORG BERNHARD schetst in zijn artikel „Die Politik der Reichsbank im Kriege", voorkomende in „Krieg und Wirtschaft, Kriegshefte des Archivs für Sozial Wissenschaft und Sozial Politik" op voortreffelijke wijze de groote verdiensten van de Reichsbank tegenover Duitschland:

„Die Reichsbank zeigte von Anfang an den Willen „zu ernstester Hilfsbereitschaft. Aber sie liesz an- „dererseits den Banken keinen Zweifel darüber, dasz „sie nicht etwa gewillt sei, Kredite, die die Banken „zugesagt hatten, auf sich abwälzen zu lassen. Sie „wollte den Banken jede Unterstützung gewähren, „die diese brauchten, um kreditbereit zu sein. Aber „sie verlangte von ihnen die unbedingte Erfüllung „ihrer Pflichten. Dieser leitende Gesichtspunkt war „aus verscheidenen Gründen durchaus richtig. Von „der öffentlichen Kritik und wohl auch von denjeni- „gen Kritikern, die im Direktorium der Reichsbank „sitzen, war in Friedenszeiten die Art der Kredit- „gewährung unserer Banken beanstandet worden. „Aber die unglücklichste Zeit für eine Revidierung „der Kreditgrundsätze der Banken wäre die Zeit „nach Ausbruch des Krieges gewesen. Jetzt konnte „es sich nicht mehr darum handeln, zu untersuchen „(wozu einzelne Bankdirektoren verspätet anschei- „nend die Neigung zeigten), ob dieser oder jener „Kredit gesund, ob dieser oder jener Kredit in ab- „sehbarer Zeit realisierbar war. Jetzt muszte, da „nun einmal A gesagt worden war, auch B gesagt „werden. Es war ganz undenkbar, dasz in der Kre-

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

„ditgewährung plötzlich gestockt werden konnte,
„wenn man nicht riskieren wollte, dasz die gesammte
„Wirtschaftsmaschinerie stehen blieb und ein Scha-
„den für die Gesammtheit erwuchs, der gar nicht
„abzusehen war. Die Parole konnte jetzt nur lauten:
„„Weiter arbeiten!" Es kam jetzt einzig und allein
„darauf an, die Wirtschaft in Gang zu halten. Und wenn
„es selbst um den Preis noch weiterer Kreditgewäh-
„rung geschehen müszte. Dasz dieses Inganghalten
„der Wirtschaft gerade in der ersten schwierigen
„Epoche gelang, das ist das wesentlichste Verdienst
„des Reichsbankpräsidenten und seiner Mitarbeiter. Ich
„musz sagen, dasz es ein paar Tage gab, an denen
„nur auf der Reichsbank das zwingende Musz des
„Weiterarbeitens vollkommen klar begriffen wurde.
„Es ist sicherlich auch nicht zum geringsten Teil
„das Verdienst der leitenden Männer der Reichsbank
„gewesen, dasz wir vor dem Unglück eines Mora-
„toriums bewahrt worden sind".

Wij hebben ons dit eenigszins lange citaat veroorloofd, omdat de schrijver zoo kort en duidelijk weergeeft, welke, in tijden van nood en crisis, de taak van eene centrale credietinstelling moet zijn. „Inganghalten der Wirtschaft", daarop komt het aan.

In Engeland was het in de allereerste plaats noodig dat de circulatiemiddelen werden uitgebreid. De Regeering besloot papiergeld van £ 1 en £ ½ uit te geven, welk papier echter in goud betaalbaar was bij de Bank of England, en alleen het doel had, voorziening in circulatiemiddelen, ten einde het goud in de circulatie zooveel mogelijk naar de Bank of England te trekken. Voorts bleek het noodig een moratorium af te kondigen want reeds dadelijk dreigde de déroute in de Bank en handelswereld veel ernstiger te worden in Engeland dan in eenig ander land. Dit was natuurlijk. Immers Engeland is in zeer sterke mate crediteur van vrijwel alle andere Staten, niet alleen door het enorme

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

in het buitenland belegde bedrag, maar ook door de financiering met Engelsch geld en Engelsch accept van vele handelstransacties tusschen andere landen. Niet het minst was door Duitschland van deze financieringswijze gebruik gemaakt. Het bedrag der uit dien hoofde aan het buitenland verstrekte voorschotten, bij het uitbreken van den oorlog geschat op £. 80.000.000.- was nu immobiel geworden; bovendien moesten de accepthuizen in Londen, die voor millioenen ponden voor buitenlandsche rekening hadden geaccepteerd, op tijd betalen. Van uit het buitenland was echter geen dekking te verwachten. Op geen der geldcentra kon men remise op Londen krijgen, de debiteur kon, zelfs al wilde hij dat, niet remitteeren, daar in de voornaamste landen gouduitvoer verboden was. De Engelsche Regeering moest daarop ingrijpen. Zij deed dit eerst door het afkondigen van een moratorium en later door onder hare garantie de Bank of England, zonder verdere aansprakelijkheid van endossanten, te laten disconteeren alle wissels, die vóór het uitbreken van den oorlog door eerste klasse accepthuizen waren geaccepteerd, met de bepaling, dat betaling ook na den vervaldag mocht geschieden, zelfs tot een jaar nadat de oorlog zou zijn beëindigd, onder bijbetaling van rente.

De maatregelen, door de Engelsche Regeering genomen, hadden dus in hoofdzaak ten doel de bankwereld in staat te stellen de voorschotten aan het buitenland te mobiliseeren, en daarmede bewees zij inderdaad ook een dienst aan het geheele internationale geldverkeer.

Haar politiek is met volkomen succes bekroond en de Minister LLOYD GEORGE kon dan ook, nadat 24 November het moratorium was afgeloopen, op 27 November in het Engelsche Parlement, na van het gebeurde uitvoerig uitlegging te hebben gegeven, verklaren:

„I have shown what has happened with bills of „exchange. Out of £. 300.000.000. or £. 400.000.000 „or £. 500.000.000.- of bills of exchange which were

„based upon British credit at the beginning of the „war, all the money has been paid, and no foreigner „can point to any bill of any established house which „has been dishonoured. In future they know that „they can conduct business with the assured know- „ledge that they are safe. That means something „which is invaluable to British trade in future. What „is still more is that there are only £. 50.000.000.- „left of that. The machinery of exchange has been „re-established. I have a letter to-day from some „gentlemen in the discount market to say that the „condition of things was absolutely satisfactory in the „discount market. In spite of this great world war „we are still supreme in international trade and com- „merce. The British money market is in a better „position than any other market in the world. Although „we are engaged in this huge war, they are coming „here to borrow at the present time. We are con- „ducting a war which is costing us £. 300.000.000.-, „£. 400.000.000.- or £. 500.000.000.- a year, and still „other countries are coming here to borrow from us „The first day the Bank reopened after the outbreak „of war, the bullion at the Bank of England was „£. 26.000.000.- We have suspended no Bank Acts. „We have suspended no payments. We have just „maintained exactly the same conditions as we did „before. The Bank rate, which is always put up to „prevent gold leaving the country, was put down to „5 per cent, and the gold in the Bank of England at „the present moment amounts to £. 85.500.000.- That „is very satisfactory".

Deze woorden geven de soliditeit van de Londensche markt en het Engelsche accept zeer juist weer.

Tot zoover het beknopte overzicht van den toestand in Europa en van de Europeesche geldmarkt.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

Het was noodig, hoewel onvolledig, daarvan even melding te maken, om het verband van den Europeeschen toestand met Nederlandsch-Indië te doen uitkomen. Wat was de toestand in Nederlandsch-Indië, en wat is er gedurende den Europeeschen oorlog in dit verslagjaar in Nederlandsch-Indië gebeurd?

In den aanvang van het verslagjaar heeft de onrust, die zooals hiervoren gezegd, op de Europeesche geldmarkten heerschte, zich ook doen kennen in Nederlandsch-Indië. Het lage particuliere disconto, dat in Duitschland evenals in Engeland, zelfs tot $1^5/_8\%$, daalde, terwijl er toch geen directe vraag voor vaste beleggingen bestond, had voor Indië het gevolg, dat de banken weinig geneigd waren om hunne ruime saldi in Indië naar Europa over te brengen. De omstandigheid, dat er betrekkelijk weinig suiker naar Europa en naar het Oosten was verkocht, maakte ook, dat er weinig aanbod van suikerwissels was. Daarentegen was de vraag voor remises naar Europa, in verband met de enorme hoeveelheden importgoederen, die in Nederlandsch-Indië waren gearriveerd, en betaald moesten worden, vrij groot. Een en ander had ten gevolge, dat men meermalen bij de Javasche Bank om telegrafische remises naar Europa aanklopte. De Bank maakte in het eerste kwartaal van het 87ste boekjaar (van April tot Juli) niet minder dan *f* 12 millioen naar Europa over en zag dus hare buitenlandsche reserve sterk verminderen; daarentegen had het Gouvernement van Nederlandsch-Indië geen remises te maken, maar was de stand van zaken zoodanig, dat van Europa naar hier voor rekening van het Gouvernement moest worden geremitteerd. Deze remises stelden de Javasche Bank gedeeltelijk in staat te voorkomen, dat hare buitenlandsche reserve te gering zou worden, terwijl zij haren goudvoorraad in Indië kon versterken, zonder den goudvoorraad van Nederland te verzwakken, door het geëarmarkt goud bij de Nederlandsche Bank los te laten en den goudvoorraad in Indië aan te vullen door remises in sovereigns van uit Londen.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

De credietvraag in Nederlandsch-Indië was over het algemeen grooter; daardoor waren de uitzettingen van de Bank in Indië eveneens grooter, in Nederland daarentegen kleiner, en zulks in verband met het hierboven vermelde.

In het eerste kwartaal van dit boekjaar had per saldo eene terugvloeiïng uit de circulatie in de kassen van de Javasche Bank plaats tot een bedrag van f 1.773.931.28. Deze terugvloeiïng uit de circulatie heeft echter niet tengevolge gehad, dat minder zilvergeld onder de bevolking aanwezig was; de voornaamste stortingen toch werden door een der groote banken op de hoofdplaatsen gedaan, die blijkbaar haren voorraad zilver te groot achtte en daarvan een gedeelte bij de circulatiebank terugstortte.

De maand Juli 1914 ving aan met een rustig verloop van zaken. Einde Juli kwamen berichten over de politieke en financiëele toestanden in Europa. 30 Juli werd bericht ontvangen, dat de Amsterdamsche Effectenbeurs tot nader order werd gesloten, en dat dientengevolge gelden on call en prolongaties te Amsterdam niet konden worden aangezegd. Reeds dadelijk werd van verschillende kanten het voorstel gedaan om ook de Bataviasche beurs te sluiten. Het werd echter in de gegeven omstandigheden beter geoordeeld de paniek, die in Europa reeds op de beurzen bestond, niet naar Nederlandsch-Indië over te brengen, en aangezien over het algemeen de effectenbeurs te Batavia toch weinig te beteekenen heeft, werd het raadzaam geacht, ter geruststelling van het publiek, den Bataviaschen effectenhandel te doen plaats hebben, echter met uitzondering van termijnaffaires, waardoor de weg voor groote speculatie en blanco verkoopen werd afgesneden. Het gevolg van dezen maatregel is geweest, dat inderdaad de beurs een kalm verloop had en dat men nog niet met angst en executieverkoopen begon. Toen later de berichten van den uitgebroken oorlog kwamen, toen eindelijk Zaterdag 1 Augustus het bericht kwam, dat Nederland mobiliseerde, dat de Nederland-

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

sche Regeering buitengewone maatregelen ten opzichte van het betalingsverkeer had genomen, werd het noodig geoordeeld, dat men zich ook hier op alle gebeurlijkheden zou voorbereiden. Immers te verwachten was, dat in den eersten tijd Indië geheel op zich zelf zou zijn aangewezen, en dat in verband daarmede van de Javasche Bank waarschijnlijk veel zou worden geëischt, dat het scheepvaartverkeer spoedig geheel zou zijn ontwricht en als gevolg daarvan de uitvoer vrijwel zou worden stop gezet.

Vòòr alles was het noodig, dat de binnenlandsche rust in Nederlandsch-Indië niet zou worden verstoord en diende men er voor te zorgen, dat het cultuurbedrijf ongehinderd kon worden voortgezet. De suikeroogst was in vollen gang; ook de oogst van koffie, tabak, thee en rijst zou geregeld uitgaven eischen, waarin moest worden voorzien, terwijl de reeds geoogste producten bij aflevering zouden moeten worden betaald. Het staken van deze betalingen zou een algemeene debâcle tengevolge kunnen hebben. Het stopzetten van het bedrijf op de cultuurondernemingen zou een groot verloop van volk veroorzaken, waaruit weder allerlei onlusten en opstootjes in het binnenland zouden kunnen voortkomen. Ook was te voorzien, dat zich van het publiek een algemeene angst zou meester maken, en dat men op groote schaal zou beginnen creditsaldi bij de banken op te vragen, die voor het grootste gedeelte zonder de hulp van de Javasche Bank aan die aanvragen niet zouden kunnen voldoen. Een run op de spaarbanken, zelfs op de Postspaarbank, werd zeer waarschijnlijk geacht en het eenige middel om daaraan zoo spoedig mogelijk een einde te maken zou zeker zijn om aan alle aanvragen ongelimiteerd te voldoen, waarvoor echter noodwendig de Javasche Bank zou moeten bijspringen. Het was dus van het grootste belang dat de Javasche Bank in staat werd gesteld om alle noodige crediethulp te verstrekken. Bovendien kon verwacht worden, dat het debet van het Gouvernement van Neder-

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

landsch-Indië bij de Javasche Bank in deze dagen en ook in de naaste toekomst zou oploopen, omdat voor de diverse maatregelen, die ter handhaving van de neutraliteit moesten worden genomen, veel geld noodig was en de inkomsten van het Gouvernement zeker zouden verminderen.

In verband nu met een en ander had steller dezes op Zondag, 2 Augustus, eene bespreking met den Directeur van Financiën, teneinde tot overeenstemming te komen omtrent de maatregelen die van Regeeringswege zouden moeten worden genomen. Het resultaat van de besprekingen waarmede de Directeuren van de Javasche Bank volkomen instemden, werd den volgenden dag met Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal behandeld.

In de eerste plaats werd bepaald dat eene ordonnantie zou worden uitgevaardigd waarbij aan de biljetten van de Javasche Bank het karakter van wettig betaalmiddel zou worden toegekend, teneinde te voorkomen, dat in deze tijden in het gewone geldverkeer bankbiljetten als betaalmiddel zouden worden geweigerd (N. I. Staatsblad 1914 No. 537). Teneinde de expansiekracht der Javasche Bank te vergrooten werd voorgesteld en door den Gouverneur-Generaal goedgekeurd, verandering te brengen in de verplichte metaaldekking voor het gezamenlijk bedrag der in omloop zijnde bankbiljetten en rekening courantsaldi en andere van de bank opeischbare vorderingen, vastgesteld in artikel 20 van het Octrooi. De verhouding werd van 40pCt. teruggebracht op 20 pCt. (N. I Staatsblad 1914 No. 538); daardoor werd het bedrag der resteerende operatiemiddelen al dadelijk met meer dan *f* 100 millioen verhoogd en konden dus met groote gerustheid alle aanvragen van reëele credieten worden tegemoet gezien.

Met het oog op de omstandigheid, dat aan verschillende spaarbanken groote credieten zouden moeten worden verleend, waarvoor deze instellingen geen ander onderpand zouden kunnen geven dan de hypothecaire schuldvorderingen,

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

waarin zij hun kapitaal grootendeels hadden belegd, bepaalde Zijne Excellentie de Gouverneur-Generaal, overeenkomstig alinea 10 van artikel 7 van het Octrooi, (bij N. I. Staatsblad 1914 no. 539) dat aan de Javasche Bank werd toegestaan hypothecaire vorderingen en andere voor overdracht of beleening vatbare bij geschrifte aangegane schulden in beleening te nemen, dan wel tegen onderpand daarvan credieten of voorschotten in rekening courant te verleenen.

In verband met de behoeften van het Gouvernement verdiende het aanbeveling om zoo spoedig mogelijk eene ordonnantie af te kondigen, waarbij het Gouvernement gerechtigd werd Ned.-Ind. schatkistbiljetten en schatkistpromessen uit te geven en te beleenen, zoodat deze in onderpand konden worden genomen voor eventueel aan het Gouvernement te verleenen voorschotten. Ook aan dit voornemen werd gevolg gegeven bij Staatsblad N. I. 1914 No. 548.

Nadat de Javasche Bank de zekerheid had gekregen dat op die wijze het expansievermogen van de bank voldoende was uitgebreid, en zij dus, binnen de perken van haar Octrooi, alle hulp aan handel, landbouw, industrie en het Gouvernement kon verleenen, heeft de Directie haar gedragslijn vastgesteld.

In de eerste plaats werd bepaald dat de Javasche Bank haar rentetarief niet zou verhoogen; dat dit rentetarief onveranderd zou blijven, zooals het sedert 1 Augustus 1909 bestond (alleen was in de maand Juli de rente voor voorschotten met onderpand van effecten, andere dan prima Oblig, van 4½ pCt. op 5 pCt gebracht). Immers zou eene verhooging, die in normalen toestand de bedoeling heeft de binnenlandsche credietvraag te temperen en geld uit het Buitenland aan te trekken, in deze tijden geen effect hebben. In dezen abnormalen tijd zou eene renteverhooging slechts tot gevolg hebben gehad, dat de Javasche Bank ten koste van den handel en het algemeen grootere winsten zou hebben gemaakt.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Voorts werd bepaald, dat zonder aanzien des persoons, iedere bonafide credietaanvrager zoo goed mogelijk, binnen de perken van het Octrooi, geholpen zou worden. Het liet zich aanzien dat het voor de Javasche Bank in de naaste toekomst uiterst moeilijk zou zijn om haren metaalvoorraad te vermeerderen. Het Bijkantoor te Amsterdam seinde o.a. „gold nowhere obtainable", terwijl eene vermindering van dien metaalvoorraad vrij zeker zou zijn als gevolg van de vele aanvragen om crediethulp en van de te verwachten opvraging en oppotting van metaal door het publiek. Daarom werd met de in Nederlandsch-Indië gevestigde Mijnbouwmaatschappijen overeengekomen, dat deze het mijngoud aan de Javasche Bank, volgens essaywaarde, zouden verkoopen op basis van *f* 1648.— per K. G. fijn, onder de verplichting dat goud, zoodra de wereldtoestand verbeterd was, tegen denzelfden prijs terug te nemen.

Zijne Excellentie de Gouverneur-Generaal stelde dadelijk voor een uitvoerverbod uit te vaardigen voor goud en zilver, gemunt of ongemunt. Dezerzijds werd echter aangevoerd, dat dit verbod niet direct noodig was, aangezien toch wel niemand tot uitvoer van goud of zilver in deze tijden zou overgaan.

Met de Nederlandsch-Indische Escompto-Maatschappij en de Nederlandsch-Indische Handelsbank werd overeengekomen, dat zij aan de Javasche Bank haren voorraad vreemd goud en ducaten zouden verkoopen en zulks teneinde den metaalvoorraad van de Javasche Bank zooveel mogelijk te versterken.

Bovendien werd ter bescherming van dien metaalvoorraad aan alle agenten van de Javasche-Bank order gegeven om den verkoop van vreemd goud en ducaten te staken

Eenige dagen na de eerste conferentie is het echter noodig gebleken om, aangezien een der banken Engelsch goudgeld naar Singapore uitvoerde, Zijne Excellentie den Gouverneur-Generaal alsnog te verzoeken het uitvoerverbod

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

van goud en zilver uit te vaardigen hetwelk geschiedde bij Staatsbl. 1914 N. 543.

Toen berichten kwamen, dat Duitschland den oorlog had verklaard aan Rusland en Frankrijk en dat Engeland wegens het schenden van de neutraliteit van België zich aan de zijde schaarde van Frankrijk, zoodat de crisis in Europa algemeen was geworden, vertoonden zich in Nederlandsch-Indië dezelfde verschijnselen, hoewel gelukkig in mindere mate, als in de meeste plaatsen van de wereld. Algemeene opvraging van depositogelden van de banken, wantrouwen in het bankpapier, groote vraag naar metaal en naar crediet, algemeene run op de kassen van de banken en de circulatiebank, terwijl algemeene angst, dat men in de toekomst geen voldoende voedingsmiddelen zou hebben, weder een run deed ontstaan op alle toko's, die levensmiddelen verkochten.

De angst, dat Nederland in dezen algemeenen oorlog zou worden betrokken en daardoor ook Nederlandsch-Indië in moeilijkheden zou komen, verhoogde de zenuwachtigheid van het publiek in hooge mate. Aan deze zenuwachtigheid leden zelfs leidende personen in den handel en de cultures. Over het algemeen dacht men te veel aan zich zelf en bevorderde daardoor eerder een algemeene paniek instede van die krachtig tegen te gaan.

De taak van de Directie der circulatiebank was in de eerste weken der crisis zeer moeilijk, daar — hoewel zij zich beijverde de Banken te doordringen van het besef, dat het algemeen belang medebracht de zaken aan den gang te houden en het geven van gerechtvaardigde credieten niet stop te zetten, terwijl zij de verzekering gaf, dat de banken bij de vervulling van hare taak in alle opzichten op den steun van de circulatiebank zouden kunnen rekenen — dit betoog toch niet algemeen ingang vond en er zelfs enkelen waren die het raadzaam oordeelden de mid-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

delen der banken zoo min mogelijk ter beschikking te stellen van de credietbehoevenden.

Gelukkig heeft van af den eersten dag der crisis, 4 Augustus, de Javasche Bank kunnen voldoen aan alle credietaanvragen, die bij haar waren ingekomen. In ruime mate werd de hulp der Bank ter beschikking gesteld van de groote suikerexporteurs teneinde hen in staat te stellen de door hen gekochte suikers te betalen. Aan de spaarbanken in Nederlandsch-Indië, aan de kleinere bankiers en aan de meeste der hier gevestigde banken, werden de noodige credieten geopend. Met verschillende ondernemingen werden overeenkomsten gesloten voor de beleening van producten als thee, koffie enz.; daarbij werd als vast principe aangenomen, dat de Javasche Bank een ieder, die in relatie stond met andere banken, in de eerste plaats verwees naar zijn eigen bankier, die dan weder op de Javasche Bank kon terug vallen. Eerst wanneer de bankier uitdrukkelijk crediet weigerde, ging de Javasche Bank over tot directe hulp.

Onze vertegenwoordigers hebben ons daarbij goed gesteund door geheel in dien geest te handelen.

Met groote voldoening kan hier dan ook worden geconstateerd, dat aan niemand in Nederlandsch Indië, noch in den handel, noch in de cultures, gedurende de crisis hulp is geweigerd en het is, zooals verwacht werd, alleen hieraan te danken, dat de gang van zaken in Nederlandsch-Indië rustig is gebleven.

De maatregelen, ik releveer dit hier nog eens speciaal, door het Gouvernement ten opzichte van de Javasche Bank genomen, hebben dus niet alleen een debâcle voorkomen, maar zijn oorzaak geweest, dat gedurende den algemeenen oorlog in Europa de zaken in Nederlandsch-Indië rustig voortgang konden hebben.

De invloed van den oorlog op die zaken is natuurlijk niet uitgebleven en niet dadelijk liep alles, zooals men wel wenschte. De verdere maatregelen, door het Gouvernement

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

genomen, waren noodig om de toekomst met gerustheid te kunnen tegemoet gaan.

In de onzekerheid of wel voldoende voedingsmiddelen aanwezig zouden zijn, wanneer Nederlandsch-Indië geïsoleerd raakte en of het nog mogelijk zou zijn eventueele aanvulling van buiten te verkrijgen, waar reeds dadelijk in de Straits een uitvoerverbod voor rijst was uitgevaardigd, werd het raadzaam geoordeeld een uitvoerverbod af te kondigen voor rijst en andere voedingsmiddelen, waarbij zelfs de uitvoer van rijst onder reeds bestaande contracten werd verboden. Enkele rijsthandelaren, exporteurs van superieure rijst van Java naar Nederland, vonden die bepaling onbillijk, maar in de gegeven omstandigheden, waar er zulk eene groote onzekerheid bestond, gingen de belangen van het algemeen, speciaal van de Inlandsche bevolking, boven die van bijzondere personen en lichamen.

Reeds in de eerste dagen van Augustus kwamen verontrustende berichten van de buitenbezittingen, speciaal van de Oostkust van Sumatra. Het uitbreken van een algemeenen Europeeschen oorlog was door niemand verwacht en niemand had maatregelen genomen om zich voor alle eventualiteiten te dekken. Men vreesde geen rijst genoeg te kunnen invoeren voor de koelies en verwachtte daardoor onlusten onder de bevolking. Wanneer inderdaad de voorraden rijst in verschillende gewesten zoo gering zijn geweest, dat zelfs voor de loopende maand niet voldoende aanwezig was, dan kan op zijn zachtst gezegd worden, dat eene onverantwoordelijke zorgeloosheid van de zijde dergenen, die daarvoor hebben te waken, aan het licht is gekomen.

De aanvragen van rijst uit verschillende streken in Nederlandsch-Indië, speciaal de buitenbezittingen, waren zoo groot, dat het in verband daarmede noodig werd geoordeeld, dat niet elke resident zelf voor zijn gewest zou zorgen, maar dat, ter voorkoming van opdrijving van prijzen en onoordeelkundig optreden in de buitenlandsche markten,

PERPUSTAKAAN NASIONAL

de rijstvoorziening voor geheel Nederlandsch-Indië door het Gouvernement in handen werd genomen. Zijne Excellentie de Gouverneur-Generaal droeg alle inkoopen op aan den Hoofd-Intendant en dus kon aan alle residenten worden medegedeeld, dat van uit Batavia voor de noodige voedingsmiddelen zou worden gezorgd. Het bleek al spoedig, dat er enkele gewesten waren, waar de leiders onvoldoende op de hoogte waren van den voorraad voedingsmiddelen in hun gewest en waar, door de zenuwachtige stemming, een behoorlijk onderzoek daarnaar achterwege was gebleven. Verschillende moeilijkheden hebben zich voorgedaan bij de financiering der te Rangoon, Saigon evenals te Bangkok door het Gouvernement aangekochte rijst. Waar andere banken niet in staat waren om voor die financieringen te zorgen, was het de taak van de circulatiebank te trachten die moeilijkheden te overwinnen. Met de hulp van het agentschap van de Hongkong & Shanghai Banking Corporation te Batavia kon de Javasche Bank regelingen treffen, waardoor de financieringen der rijst verzekerd waren. Dat de Javasche Bank bij die gelegenheid meer als particuliere bank optrad, dan zij gewoon is te doen, is niet te ontkennen, maar zij was daartoe verplicht, nu anderen niet bij machte waren die zaken te regelen.

De zeer te waardeeren samenwerking met de Hongkong & Shanghai Banking Corporation heeft ook later verschillende moeilijkheden, die zich in andere zaken voordeden, overwonnen.

Het doel van alle maatregelen, door het Gouvernement genomen, was de rust in het binnenland te bewaren en den rustigen gang van zaken te verzekeren. Dat doel is volkomen bereikt.

Toen de zaken in Nederlandsch-Indië den gewonen gang van vòòr den oorlog weder hadden genomen, werd uit Nederland bericht ontvangen dat, op initiatief van den president van de Nederlandsche Handel Maatschappij, door

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

belanghebbenden in Nederland bij cultures in Indië commissies voor Nederlandsch-Indië waren ingesteld, die, in het geval dat de telegrafische gemeenschap met Europa mocht worden verbroken, tot taak zouden hebben de belangen van de bedoelde ondernemingen te behartigen en voorzoover noodig die ondernemingen van advies te dienen omtrent de maatregelen, welke noodig waren om de zaken aan den gang te houden. Van de instelling dezer commissies werd door het Gouvernement mededeeling gedaan in de Javasche Courant van 21 Augustus 1914. Deze commissies hadden uitsluitend ten doel het verleenen van adviezen in cultuurzaken. Zij waren enkel en alleen met dat doel gevormd en niet om bedrijfsmiddelen aan cultuurondernemingen te verstrekken, waar zulks noodig was. Blijkbaar heeft men er in Nederland niet aan gedacht. dat, hoe waardevol adviezen ook kunnen zijn, men daarmede alleen geen cultuurondernemingen aan den gang kan houden. Men was dan ook hier te lande over het algemeen sceptisch gestemd ten aanzien van het nut dat bedoelde commissies bij eventueel optreden zouden kunnen stichten.

Buiten het verleenen van ruime credieten aan handel en cultures bleef de Javasche Bank ook open voor het overnemen van in Indië tegen geconfirmeerd crediet getrokken wissels op Europa. Zij meende dat te moeten doen om al dadelijk eene gelegenheid te hebben hare buitenlandsche saldi aan te vullen, teneinde voortdurend te kunnen voldoen aan de vraag naar remises op Europa. Als gevolg van de verschillende maatregelen, in Europa zoowel als in Indië, genomen ten opzichte van goud in- en uitvoer, en in verband met de omstandigheid dat de premie voor oorlogsrisico bij verzending van goud zeer zwaar op elke transactie zou drukken, was het natuurlijk dat op wisselkoersen, gebaseerd op goud in- en uitvoer, geen staat meer was te maken. De koers van Amsterdam op London noteerde op een gegeven moment 12.40 en hooger; Marken liepen terug tot 52½ cent, Francs

PERPUSTAKAAN NASIONAL

tot 46 cent. Ten gerieve van den handel en tot handhaving van de goudpariteit van den Nederlandsch-Indischen Gulden rekende de Javasche Bank het zich tot plicht om de koersen van Indië op het Buitenland binnen de limites van goud in- en uitvoer, *in gewone tijden*, tehouden. Zij kon de specie-pariteit op Holland, in gewone tijden 99¼, handhaven en daarvoor T.T.'s op Holland afgeven, evenals zij steeds open bleef tot het koopen van goede wissels op Holland en Engeland. Dit laatste vooral was dringend noodig om de vele cultuurondernemingen aan de noodige middelen te helpen, teneinde het bedrijf te kunnen voortzetten, speciaal ter Oostkust van Sumatra, omdat ook daar, evenals op andere plaatsen van Nederlandsch-Indië, meer bepaaldelijk gedurende de maand Augustus, de gevestigde particuliere banken niet genegen waren wissels te koopen. Ook hier was het weder, zelfs bij de groote lichamen, angst voor de toekomst, die hen zich van het doen van zaken deed onthouden. Voor ruim *f* 29 millioen werd, in het derde kwartaal van dit boekjaar, door de Javasche Bank meer, aan wissels en T.T.'s op het Buitenland overgenomen, dan in gewone tijden.

Ook voor het wisselverkeer in het Oosten voorzoover het betrof den Overwal (Straits Settlements) was het noodig dat de Javasche Bank krachtig bijsprong. Particuliere banken toch waren ongenegen om op de Straits af te geven, hoofdzakelijk omdat zij daar weinig middelen hadden en waar de vraag voor remises naar de Straits, speciaal ter Oostkust van Sumatra, zeer groot was, moest de Javasche Bank er voor zorgen dat de mogelijkheid om in het Buitenland te kunnen betalen, bleef bestaan. Dank zij de samenwerking met de Hongkong en Shanghai Banking Corporation konden de middelen van de Javasche Bank te Singapore geregeld versterkt worden, en was zij daardoor in staat ook geregeld op de Straits af te geven.

Blijkt uit de hierachterstaande cijfers meer bepaaldelijk welk een ruim gebruik is gemaakt van het crediet van de

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Javasche Bank, toch was het niet voldoende dat alleen ruime credieten in Indië werden verleend. De Javasche Bank moest hare medewerking ook verleenen om de beleende producten, in hoofdzaak de suiker, verder te financieren, waar die suiker, zooals hierachter nader medegedeeld, in groote hoeveelheden aan Engeland was verkocht. Immers de algemeene verwarring die sedert het uitbreken van den Europeeschen oorlog in het wereldcredietwezen bestond, maakte het onmogelijk om de suiker, die van Java werd geëxporteerd, op de gewone wijze door wisseltrekking te financieren. Niemand was bereid om contracten af te sluiten voor de te leveren credietwissels, die tegen de afgescheepte suiker zouden worden getrokken. Het was vrijwel onbekend welk een invloed de oorlog op de bekende Londensche accepthuizen zou hebben, en bovendien was de conditie bij verkoop van suiker, levering f.o.b. tegen cash betaling te Londen. Er moest dus eene regeling worden getroffen, waardoor de exporteurs van suiker de verkoopwaarde van het product konden ontvangen om daarmede de door de Javasche Bank voorgeschoten gelden terug te betalen.

Met heel veel moeite is eindelijk die regeling tot stand gekomen en het is aangenaam dienaangaande te constateeren dat de Britsche Consul-Generaal daarbij zeer veel steun heeft verleend. Op den algemeenen gang van zaken in Nederlandsch-Indië, ook gedeeltelijk in Nederland, is deze regeling van grooten invloed geweest. De Javasche Bank toch kreeg door deze financieringen groote bedragen disponibel te Londen en zij kon daardoor aan de Nederlandsche Bank te Amsterdam een voorstel doen om die middelen te Londen voor haar beschikbaar te stellen tot de goudpariteit van fl. 12.15 tegen door de Nederlandsche Bank aan de Javasche Bank te Amsterdam te verstrekken goud in Nederland. Speciaal na deze eerste transactie daalde de koers Amsterdam/Londen tot 12.10 en lager en kwam

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

zelfs ver beneden het gouduitvoerpunt. Daardoor was het weliswaar voor de Javasche Bank onmogelijk geworden om de middelen die zij in Londen kreeg, via Amsterdam weg te trekken, zonder dat zij de pariteit op Indië zou moeten verhoogen, maar de middelen van de Javasche Bank te Amsterdam waren door de eerste transactie zoodanig versterkt, dat zij gerust aan bonafide aanvragen voor T. T. tot 99¼ kon voldoen, zonder dat hare positie te Amsterdam daardoor te veel werd verzwakt.

Bovendien lag het groote nut van de samenwerking met de Nederlandsche Bank in de omstandigheid dat de Amsterdam/Londen koers werd teruggebracht tot een normaal punt beneden gouduitvoer, waarmede dus, hoewel door de genomen maatregelen in Nederland misschien overbodig, het onder geenerlei omstandigheden noodig kon worden goud uit te voeren.

De Javasche Bank is voortgegaan met aan suikerexporteurs *f* 12.10 per £ te verantwoorden voor de in Londen betaalde en door haar gefinancierde suikers, hoewel, de verschillende tijdsomstandigheden in aanmerking nemende, deze koers moet worden beschouwd als een geforceerde. Zonder het bestaan echter van zekerheid ten opzichte van koersen zouden de suikertransacties bemoeilijkt zijn en had men onmogelijk de thans behaalde prijzen in Nederlandsch-Indië voor het product kunnen betalen. Schommelingen in verrekeningskoersen van 2 % en meer zouden de winsten die exporteurs en producenten thans in ruime mate hebben genoten, voor een groot deel zeker hebben te niet gedaan. Suikertransacties toch komen zelden tot stand met zoodanige winsten dat het koersverlies van eenige procenten per saldo geen verlies zou geven. De financieringen, op de wijze als door de Javasche Bank gedaan, hebben dus nog eene verdere strekking dan alleen het nut hetwelk uit de wisseltransactie voorspruit.

Teneinde er voor te zorgen dat bij vermindering van

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

den metaalvoorraad te Amsterdam door verkoop van T. T. in Indië, het totaal van den metaalvoorraad van de Javasche Bank niet te veel zou terugloopen, was het noodig, dat naar andere middelen, die zouden leiden tot eene vermeerdering van den metaalvoorraad, werd uitgezien. Zoowel door tusschenkomst van onze Gedelegeerden te Amsterdam als door directe onderhandelingen van uit Batavia, werden regelingen getroffen, waarbij het voor de Javasche Bank mogelijk werd om zoowel bij hare correspondente te Londen, Lloyds Bank Limited, als bij de Bank of England goud in bewaring te geven, terwijl bovendien de toezegging werd verkregen, dat elk bedrag, hetwelk de Javasche Bank voor Indië noodig zou hebben, naar Indië zou kunnen worden geëxporteerd. De hulp die wij daarbij van onze Engelsche vrienden hebben ondervonden wordt hier dankbaar vermeld.

Door een en ander toch is de Javasche Bank in staat gesteld om tegen de middelen die zij door de suikerfinancieringen te Londen disponibel kreeg, haren metaalvoorraad naar wensch te vermeerderen. Dit is dan ook de reden, dat de metaalpositie van de Javasche Bank in korten tijd zoo aanmerkelijk is verbeterd en dat al heel spoedig de metaaldekking weder boven de 40 %, overeenkomstig de oude bepalingen van het Octrooi, kon worden gebracht

Bovendien kon de Javasche Bank haren goudvoorraad nog vergrooten door te Shanghai reeds in het begin van Augustus baar goud aan te koopen, eerst tegen betaling in Nederlandsch-Indië, later tegen betaling te Londen. Het goud werd door de Hongkong & Shanghai Banking Corporation voor de Javasche Bank in „safe custody" genomen. Op dezelfde wijze kocht de Javasche Bank sovereigns te Hongkong en Japansch goud te Yokohama, alles met de conditie, dat het metaal na voorafgaande waarschuwing tot den koopprijs en tegen betaling in Londen door de verkoopers weder zou worden overgenomen. Deze transacties kwamen alle tot stand met de Hongkong & Shanghai

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

Banking Corporation; later had ook eenzelfde transactie in baargoud plaats met de Nederlandsche Handel Maatschappij, op dezelfde conditie.

Niet alleen werden, zooals hiervoren gezegd, de middelen van de Javasche Bank in het Buitenland door den coulanten afloop der suikerfinancieringen zeer ruim, maar alle andere Banken in Nederlandsch-Indië, die de betaling der suiker in Nederlandsch-Indië ontvingen, kwamen daardoor in Nederlandsch-Indië ruim in hare middelen. De verhooging, daardoor ontstaan, van de obligo's der Javasche Bank werd echter door de geregelde vermeerdering van den metaalvoorraad der Bank volkomen gedekt.

Als gevolg van de ruime middelen der andere banken verminderden ook langzamerhand de credietaanvragen van den handel bij de Javasche Bank. Daartegenover stond echter dat het Gouvernement van Nederlandsch-Indië de hulp van de Javasche Bank in ruime mate noodig had, getuige de enorme voorschotten, die de Bank verstrekte op onderpand van tin en van schatkistbiljetten.

In verband met de omstandigheid dat het Indische Gouvernement bovendien veel geld aan Nederland schuldig was, vroeg Zijne Excellentie de Minister van Koloniën in hoeverre het mogelijk was, dat het Gouvernement van Nederlandsch-Indië van de Javasche Bank verder geld zou opnemen tegen schatkistbiljetten, om het aldus geleende geld naar Nederland over te maken. Dank zij de op dat oogenblik sterke positie van de Javasche Bank te Amsterdam kon zij tot een bedrag van *f* 5 millioen aan de wenschen van den Minister voldoen. Bedoeld bedrag werd ingevolge de pari-overeenkomst naar Holland overgemaakt, onder de uitdrukkelijke conditie echter, dat, wanneer het voor den goeden gang van zaken in Indië noodig was, dat de middelen van de Javasche Bank te Amsterdam zouden worden versterkt, het Gouvernement de aldus voor haar overgemaakte *f* 5 millioen te Amsterdam weder zou terugstorten.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Daardoor toch werd voorkomen dat de Javasche Bank op een gegeven oogenblik, zonder voldoende middelen te Amsterdam, de pariteit der koersen van Nederlandsch-Indië op Nederland niet meer zou kunnen handhaven.

Merkwaardig is het zeker dat, gedurende deze ernstige tijden, in de praktijk ten duidelijkste de bewijzen zijn geleverd, hoe nuttig het systeem van den zgn. „Gold exchange standard," hetwelk door de Javasche Bank in de laatste jaren is toegepast, niet alleen voor den handel maar ook voor den economischen toestand van Nederlandsch-Indië heeft gewerkt.

Beschouwen wij thans voor een oogenblik hoe het gesteld was met onze buitenlandsche wisselportefeuille, bij den aanvang van den oorlog. Deze bestond in hoofdzaak uit Engelsche en Duitsche wissels. De betaling van enkele Duitsche wissels werd in verband met de ingestelde wetsbepalingen in Duitschland eerst uitgesteld, doch had later met bijbetaling van rente plaats. Onze creditsaldi in Duitschland zouden wij echter niet dan met groote verliezen hebben kunnen wegtrekken, en aangezien verwacht kon worden, dat de koersen zich na den oorlog wel weder zullen herstellen, zijn wij er toe overgegaan om een bedrag van ± 4 millioen Mark rustig in Duitschland te laten en daar weder in prima wissels te beleggen. Transacties vóór den oorlog reeds aangegaan hadden ons oorspronkelijk bezit aan Duitsche wissels van Mk. 10 millioen bereids teruggebracht tot het bedrag, hetwelk wij thans nog in dat papier hebben belegd.

Onze Engelsche wissels werden alle voldaan, zij het ook dat er voor slechts een klein bedrag voor korten tijd door acceptanten gebruik werd gemaakt van het in Engeland ingesteld moratorium. Wij kunnen dus over het algemeen met den gang van zaken ten opzichte van onze buitenlandsche portefeuille volkomen tevreden zijn.

In prolongatie was gemiddeld in het 87ste Boekjaar uitgezet *f* 2.909.000 tegen in het vorige boekjaar *f* 11.103.000.—.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

De week vóór het uitbreken van den oorlog hadden wij *f* 2.500.000.- prolongatie te Amsterdam loopen, welk bedrag uit hoofde van de terzake ingestelde bepalingen niet kon worden opgezegd. Langzamerhand vonden echter terugbetalingen plaats en bedroeg het saldo dezer uitzetting bij sluiting van het boekjaar *f* 1.054.000.—.

Aangezien ten opzichte van prolongatiën te Amsterdam voor de toekomst nog geen afdoende regeling is tot stand gekomen, onthoudt de Javasche Bank zich van die belegging.

Over de Europeesche Effectenmarkt kunnen wij kort zijn.

Eene lustelooze stemming in het begin van het jaar, een oogenblik van opleving en daarna de debâcle als gevolg van den oorlog met sluiting van alle voorname Effectenbeurzen.

Het is dus ook zeer moeilijk om de waarde van effecten te bepalen; waarde toch moet gebaseerd zijn op realiseerbaarheid, en daarvan valt in het algemeen niet te spreken.

Ook bij de Javasche Bank heeft het een punt van ernstige overweging uitgemaakt, welke koersen zouden worden aangenomen voor haar effectenbezit van kapitaal en reservefonds. Wij hebben gemeend koersen te moeten aannemen van 2 % beneden de wettelijke onderpandkoersen op de Amsterdamsche Beurs voor zoover de koersen door ons verleden jaar aangenomen, daar reeds niet beneden waren.

Die methode volgende constateeren wij eene waardevermindering van *f* 217.033.03 zijnde ± 2¼ % van het totaal in Effecten belegd bedrag ad *f* 9.579.843 66.

Ten opzichte van de wereld goud- en zilvermarkt valt dit jaar weinig te zeggen in verband met het vervallen, door den oorlog, van het vrije verkeer van het goud. Statistieken zijn dan ook onvolledig en laten wij dus achterwege.

Gedurende de eerste 7 maanden was de goudprijs bijna doorloopend 77/9, slechts een enkele maal veroorzaakte de vraag voor het Vasteland eene premie. De hoogste noteering

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

was van 5 tot 9 Mei 77/9$^{7}/_{8}$. Sedert einde Juli is de prijs constant 77/9.

Zooals hiervoren gezegd kon de Javasche Bank haren goudvoorraad, speciaal wat baargoud betreft, vermeerderen door overname van het mijngoud in Nederlandsch-Indië en door aankoop in het Oosten.

De prijs van zilver was zeer vast in het begin van het jaar, en dit kwam de liquidatie van het syndicaat, dat de positie van de Indian Specie Bank overnam, ten goede. Van 26½d steeg de prijs tot 27d. om even na het uitbreken van den oorlog te dalen tot 22$^{1}/_{8}$d. Gemiddeld was de noteering 25 $^{5}/_{16}$d. gedurende het geheele jaar.

Ten einde de zilverindustrie aan den gang te houden bleef de Javasche Bank baarzilver verkoopen.

De metaalvoorraad bij sluiting van dit boekjaar toont in vergelijking met den op ultimo Maart 1914 aanwezigen voorraad de volgende mutaties:

| | | |
|---|---|---|
| Gouden standpenn. blijken verminderd met | ƒ | 2.505.410.— |
| Zilveren „ „ vermeerderd „ | „ | 218.012.50 |
| per saldo eene vermindering van . . . | ƒ | 2.287.397.50 |

De Kasvoorraden bedroegen ultimo Maart 1915 aan:

| | | |
|---|---|---|
| Nederlandsche gouden munt . . . . | ƒ | 16.122,660.— |
| Vreemde gouden munt. . . . . | » | 10.742.835.09 |
| Munt en muntmateriaal goud. . . . | » | 4.024 144 34 |
| Totaal . . . | ƒ | 30.889.639.43 |
| tegen op 31 Maart 1914 . . . . . | » | 24.943.094.63 |

De direct opeischbare schulden beliepen bij sluiting van dit boekjaar aan:

| | | |
|---|---|---|
| Bankbiljetten in omloop . . . . . | ƒ | 118.084.725.— |
| Rekeningcourant saldi. . . . . | » | 19.234.669.37 |
| Bankwissels in omloop. . . . . | » | 1.927,389.40 |
| Totaal . . . | ƒ | 139.246.783.77 |
| tegen op 31 Maart 1914 . . . . . | » | 123.047.114.42 |

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

waartegen wij als dekking hadden:

| | | |
|---|---|---|
| in Goud. . . . . | ƒ | 30.889.639.43 |
| in Zilver. . . . . | » | 29.025.343.81 |
| Totaal. . . | ƒ | 59.914.983.24 of 43.03 % |

tegen in het vorige jaar:

| | | |
|---|---|---|
| in Goud. . . . . | ƒ | 24.943.094.63 |
| in Zilver. . . . . | » | 28.756.343.48 |
| Totaal. . . | ƒ | 53.699.488.11 of 43.64% |

Onze obligo's bedroegen in het 87ste Boekjaar gemiddeld ƒ 138.668.751.22, eene vermeerdering van 7.55 pCt. in vergelijking met het gemiddelde in het 86ste Boekjaar en van 15 pCt. in vergelijking met het gemiddelde in het 85ste Boekjaar, terwijl de vermeerdering in het 86ste Boekjaar in vergelijking met het 85ste Boekjaar 1 5 pCt. beliep.

Het maximum der obligo's in het 87ste Boekjaar bedroeg ƒ 162 997 682 46 tegen ƒ 130.297.012.— in het 86ste Boekjaar, eene vermeerdering alzoo van ƒ 32.700.670 46 of 25.1 pCt.

Een beknopt overzicht van de belangrijkste cijfers in ons bedrijf en wel van de laatste 14 jaar doen wij hieronder volgen en blijkt daaruit duidelijk de groote toeneming onder de verschillende hoofden.

| | Obligo's hoogst | | Obligo's laagst. | | Gebouwen. | Inventaris. |
|---|---|---|---|---|---|---|
| 1901/02 | 30 Oct. '01 | ƒ 65.621,489.35 | 26 Febr. '02 | ƒ 57.724.032.65 | ƒ 213.000.— | ƒ 47.138.09 |
| 1902/03 | 16 Apr. '02 | „ 60.710.716.11 | 26 Nov. '02 | „ 52.122.086.80 | „ 200.000.— | „ 47.260.— |
| 1903/04 | 14 Oct. '03 | „ 59.550.966.64 | 23 Mrt. '04 | „ 53.554.465.36 | „ 195.000.— | „ 45.980.— |
| 1904/05 | 24 Aug. '04 | „ 61.029.297.47 | 11 Mei '04 | „ 53.438.562.76 | „ 180.000.— | „ 46.170.— |
| 1905/06 | 11 Oct. '05 | „ 65.839.981 57 | 12 April '05 | „ 56.411.658.07 | „ 189.000.— | „ 42.740.— |
| 1906/07 | 21 Nov. '06 | „ 71.935.444.63 | 11 „ '06 | „ 61.263.356.88 | „ 209.000.— | „ 41.500.— |
| 1907/08 | 13 „ '07 | „ 75.193.889.58 | 10 „ '07 | „ 68.743.627.58 | „ 217.500.— | „ 30.000.— |
| 1908/09 | 9 Sep. '08 | „ 87.787.034.38 | 22 „ '08 | „ 70.035.129.03 | „ 387.000.— | „ 27.500.— |
| 1909/10 | 23 Mrt. '09 | „ 100.346.179.73 | 7 „ '09 | „ 83.026.474.96 | „ 506.501.— | „ 25.100.— |
| 1910/11 | 10 Sep. '10 | „ 109.602.203.43 | 2 „ '10 | „ 98.628.111.02 | „ 794.501.— | „ 29.506.— |
| 1911/12 | 4 Nov. '11 | „ 122.102.811.77 | 22 „ '11 | „ 105.304.667.17 | „ 962.501.— | „ 21.002.— |
| 1912/13 | 16 „ '12 | „ 128.169.634.22 | 27 Juli '12 | „ 115.905.934.82 | „ 1.145.501.— | „ 14.909.— |
| 1913/14 | 24 Mei '13 | „ 130.297.012.— | 23 Aug. '13 | „ 115.366.417.39 | „ 1.209.501.— | „ 18.— |
| 1914/15 | 17 Oct. '14 | „ 162.997.682.46 | 2 Mei '14 | „ 119.920.064.63 | „ 1.163.001.— | „ 18.— |

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

| | ONKOSTEN | AFSCHRIJVING: | | |
|---|---|---|---|---|
| | | Gebouwen. | Inventaris. | Aanmaak B. B. | Totaal. |
| 1901/02 | f 428.918.32 | f 16.000.— | f 5.844.50 | f 50.000.— | f 71.844.50 |
| 1902/03 | „ 456.040 08 | „ 15 381.22 | „ 6.994.27 | „ 50.000 — | „ 72 375.49 |
| 1903/04 | „ 449.753.82 | „ 16.079.60 | „ 4.871.09 | „ 75.000.— | „ 95 950 66 |
| 1904/05 | „ 463.374.49 | „ 15.120.31 | „ 4.421.24 | „ 81.912.30 | „ 101.453.85 |
| 1905/06 | „ 487.491.80 | „ 29.568.66 | „ 10.977.25 | „ 77.471.65 | „ 118.017.56 |
| 1906/07 | „ 479.206.27 | „ 97 364.63 | „ 13 288.33 | „ 98.133.14 | „ 208.786.10 |
| 1907/08 | „ 566.049.60 | „ 82.552.16 | „ 30.172.10 | „ 45.974.41 | „ 158.698.67 |
| 1908/09 | „ 577 436 99 | „ 31.308.22 | „ 23.322.79 | „ 51.057.26 | „ 105.688.27 |
| 1909/10 | „ 589.592 19 | „ 50.268.48 | „ 23.090.44 | „ 59.851.61 | „ 133.210.53 |
| 1910/11 | „ 645.791.94 | „ 55 083 22 | „ 33.899 69 | „ 54.432.08 | „ 143.414.99 |
| 1911/12 | „ 675.185.51 | „ 65.847.02 | „ 20.331.— | „ 65.233.60 | „ 151 411 62 |
| 1912/13 | „ 714.299.90 | „ 67.453.51 | „ 20.629.81 | „ 129.179.41 | „ 217.262.73 |
| 1913/14 | „ 761.973.38 | „ 74 047.16 | „ 31.557.31 | „ 129.955.24 | „ 235.559.71 |
| 1914/15 | „ 810.767.60 | „ 146.238.44 | „ 12.588.43 | „ 132.744.75 | „ 291.571.62 |

| | Netto Winst. | Uitkeering Koloniale Kas. | Storting in Reservefonds. | Dividend. |
|---|---|---|---|---|
| 1901/02 | f 680.787.91 | f 70.483.65 | f 48.118.19 | 8.5 % |
| 1902/03 | » 800.850.56 | » 113.706.20 | » 66.127.58 | 9.3 » |
| 1903/04 | » 806.404.56 | » 115.705.64 | » 66.960.68 | 9.3 » |
| 1904/05 | » 758.097.31 | » 96.691.10 | » 58.728.26 | 9 » |
| 1905/06 | » 846.121.27 | » 128.079.70 | » 71.839.05 | 9.5 » |
| 1906/07 | » 1.483.793.04 | » 304.100.93 | » 304.100.93 | 11 » |
| 1907/08 | » 1.920.329.26 | » 546.636.54 | » 245.650.70 | 14 » |
| 1908/09 | » 1.316.385.63 | » 420.397.07 | » —.—*) | 11.4 » |
| 1909/10 | » 1.472.610.51 | » 392.401.68 | » 196.200.84 | 10.7 » |
| 1910/11 | » 2.032.312.68 | » 602.988.92 | » 301.494.47 | 13.4 » |
| 1911/12 | » 1.997.060.28 | » 587.975.65 | » 293.987.83 | 13.2 » |
| 1912/13 | » 2.191.992.35 | » 659.013.84 | » 329.506.91 | 14 » |
| 1913/14 | » 2.474.911.44 | » 753.521.06 | » 376.760.52 | 15.2 » |
| 1914/15 | » 2.662.154.41 | » 820.802.38 | » 410.401.19 | 16 » |

De grafische voorstelling van de cijfers van obligo's, uitzettingen en metaalvoorraad en rentevoet der Javasche Bank, die wij ook dit jaar geven, loopt over de boekjaren

*) In 1908 had het reservefonds het bedrag van f 2.000.000 bereikt, destijds het maximum Bij de wijziging van het octrooi in 1909 werd de storting in het reservefonds weder heropend.

PERPUSTAKAAN NASIONAL

1 April 1906 — 31 Maart 1915. Zij verschilt eenigszins van den vroegeren vorm, omdat de cijfers van het laatste boekjaar zoo geheel verschillend zijn geweest van die van vorige jaren, wat betreft de maxima. Duidelijk is op die voorstelling, bij de lijnen der obligo's en metaalvoorraad en uitzettingen, de crisis zichtbaar. Het moment, waarop de Javasche Bank niet naar believen haren goudvoorraad kon verhoogen, is gelukkig slechts zeer kort geweest. Uit den verderen loop der lijnen blijkt ten duidelijkste hoe de Bank in staat was, naarmate hare obligo's vermeerderden, ook haren metaalvoorraad te vergrooten.

Het giroverkeer in Nederlandsch-Indië heeft het geheele jaar door goed gewerkt. Een aanmerkelijke vooruitgang is in de cijfers waar te nemen. In het 86ste Boekjaar werden 34.221 plaatselijke overwijzingen in Nederlandsch-Indië bij de Javasche Bank bewerkstelligd tot een gezamenlijk bedrag van f 258.564.862.13, terwijl het 87ste Boekjaar als aantal overwijzingen 37.571 geeft, met een totaal bedrag van f 380.294.864.20.

Voor overwijzingen op andere plaatsen was het bedrag f 172.420.038.16 tegenover het vorige boekjaar f 137.135.432.75.

Deze cijfers geven een geleidelijke uitbreiding te zien.

Merkwaardig is wel, dat over het algemeen het giroverkeer op de buitenbezittingen meer ingang vindt dan op Java, en speciaal op de handelsplaatsen van Java. Het schijnt wel, dat, hoe verder men verwijderd is van het groote geldverkeer, hoe meer behoefte er bestaat aan eene gemakkelijker wijze van betaling dan door baargeld en cheques.

Ook tijdens de crisis heeft deze wijze van verrekening, evenals de clearing, groote diensten bewezen.

In clearing werden verrekend op de drie hoofdplaatsen van Java, gedurende het:

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

1913/14 1914/15 *Millioenen*

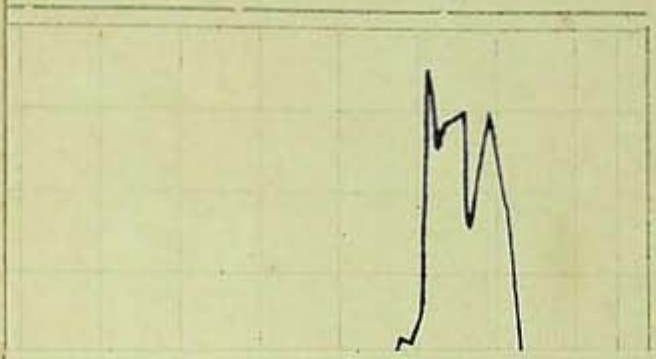


PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

| | 87ste Boekjaar 19141/915. | | 86ste Boekjaar 1193/1914. | |
|---|---|---|---|---|
| | Aantal stuks. | Bedrag. | Aantal stuks. | Bedrag. |
| te Batavia | 56.178 | ƒ 582.865.080.53 | 56.830 | ƒ 440.690.084.10 |
| » Samarang | 35 757 | » 174.941.826.44 | 33.732 | » 132.016.601.66 |
| » Soerabaia | 53.879 | » 295.278.130.64 | 54.969 | » 295.207.293.76 |
| of gemiddeld per maand | | | | |
| te Batavia | 4.682 | ƒ 48.572.090.04 | 4.736 | ƒ 36.724.173.68 |
| » Samarang | 2.980 | » 14.578.485.54 | 2.811 | » 11.001.383.47 |
| » Soerabaia | 4.482 | » 24.606.510.89 | 4.414 | » 24.600.607.81 |
| gemiddeld per dag | | | | |
| te Batavia | 190 | ƒ 1.975.813.83 | 193 | ƒ 1.498.945.86 |
| » Samarang | 101 | » 593.023.14 | 115 | » 450.568.61 |
| » Soerabaia | 182 | » 1.000.942.82 | 178 | » 993.963.95 |

Door de Javasche Bank werd gedurende dit verslagjaar in de clearing

tegen in het 86ste Boekjaar.

| te: | afgegeven: | ontvangen: | afgegeven: | ontvangen: |
|---|---|---|---|---|
| Batavia | ƒ 184.308 314.26 | ƒ 177.856.510.08 | ƒ 75.839.459.50 | ƒ 75.073.390.14 |
| Samarang | „ 43.195.805.76 | „ 63.266.582.01 | „ 30.702.150.39 | „ 32.894.912.20 |
| Soerabaia | „ 59.790.282.47 | „ 85.422.373 96 | „ 45.573.170.16 | „ 54.868.563.46 |

Een woord van dank aan de personen en firma's die hebben medegewerkt om de clearing mogelijk te maken, vinde hier plaats.

Ook te Medan is thans een clearing opgericht tusschen de daar gevestigde banken, op dezelfde wijze als te Batavia, Samarang en Soerabaia.

De zucht tot inwisseling van bankpapier tegen specie, die zich reeds dadelijk na ontvangst der oorlogsberichten in Nederlandsch-Indië openbaarde, heeft betrekkelijk kort geduurd. Toch werd in weinige dagen door de Javasche Bank een bedrag van bijna ƒ 12 millioen aan zilver uitbetaald. Begin September begon het zilver weder langzamerhand in de kassen der Bank terug te vloeien. De voorraad

PERPUSTAKAAN NASIONAL

circulatiemunt bij de Javasche Bank bleek ook in den verderen crisistijd ruim voldoende om in alle binnenlandsche behoeften te voorzien.

Het was daarom evenmin als vroeger noodig, dat de Bank de geheele metaaldekking harer obligo's in Indië aanhield. Zonder bezwaar kon zij een gedeelte daarvan in andere deelen van de wereld in veilige bewaring geven. Daar kon dat metaal, ook onder de tegenwoordige omstandigheden, den handel van meer nut zijn dan hier te lande, omdat zulke metaalsaldo's in het buitenland, waar noodig, dienst kunnen doen als regulateur van wisselkoersen, zonder dat tot transport behoeft te worden overgegaan. De circulatiebank heeft slechts te zorgen, dat er voldoende circulatiemunt in hare kassen aanwezig is om aan alle redelijke aanvraag en aan alle natuurlijke uitbreiding der behoefte te voldoen.

Een en ander is bij het uitbreken van den oorlog ook door de Bank of England ingezien, waarom zij zoowel in Zuid-Afrika als in Canada, te Ottawa, de gelegenheid openstelde om goud voor haar te deponeeren, waartegen de Bank of England dan de tegenwaarde te Londen disponibel stelde. Hierdoor wordt niet alleen het groote risico van transport in oorlogstijd vermeden, maar worden ook de kosten van assurantie tegen de gevaren der zee en van den oorlog uitgespaard.

Indien een eerlijke algemeene overeenkomst tusschen alle circulatiebanken der wereld had bestaan ten aanzien van het voor elkaar in-bewaring-nemen van goud, dan zouden zelfs in oorlogstijd de groote koersschommelingen vermeden zijn. Maar dit is een desideratum, waarvan de vervulling zeker niet in de naaste toekomst ligt.

Langzaam aan keerde in Nederlandsch-Indië de gerustheid over het verloop van zaken terug. Wel werden nog verschillende moeilijkheden ondervonden, maar gelukkig is daaraan tot nog toe met succes het hoofd geboden.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Het is echter noodig er steeds aan indachtig te zijn, dat eene verandering in den politieken toestand tengevolge kan hebben, dat Nederlandsch Indië geheel op zich zelf zal zijn aangewezen, en dat de Javasche Bank dan, evenals in begin Augustus, geroepen zal zijn om, door het beschikbaar stellen van ruime credieten, het rustig voortwerken in de cultures en in andere bedrijven te verzekeren. Die onzekerheid bestaat op het oogenblik nog altijd en in al haar doen heeft de circulatiebank dit speciaal punt goed voor oogen te houden. Zoo lang de Europeesche oorlog duurt, is ten aanzien van de geldmarkt in Nederlandsch-Indië ook niets met eenige zekerheid te bepalen.

Voor de muntzuivering op Bali, Celebes en een gedeelte van Sumatra's Westkust, waren in de eerste helft van het jaar 1914 de voorbereidende maatregelen in zooverre reeds genomen, dat geleidelijk uit Nederland eene voldoende hoeveelheid pasmunt was gezonden, die dienen moest om in de plaats te treden van de thans in die streken nog onwettig in omloop zijnde koperen circulatiemunt, als duiten, kepengs enz. Onbekend als men was met hetgeen de toekomst voor Nederlandsch-Indië zou brengen, werd besloten de muntzuivering voorloopig uit te stellen tot rustiger tijden zouden zijn aangebroken. De pasmunt, reeds gedeeldelijk naar Makassar verscheept, werd naar Java teruggebracht, om in eene mogelijke behoefte aan pasmunt aldaar te kunnen voorzien. Dit is echter niet noodig gebleken, zoodat die munt gereserveerd is gebleven voor de later plaats te hebben muntzuivering.

Ten aanzien van onze Gebouwen deelen wij mede, dat ons kantoor te Djokja voltooid werd en op den 15en Februari 1915 werd betrokken. Het gebouw, ontworpen door het Architectenbureau Cuijpers & Hulswit, met gelijke inrichting als onze andere gebouwen, waarvan de beschrijving in vorige verslagen is gegeven, voldoet alleszins aan

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

de eischen die men aan een modern bankgebouw kan stellen. Het gebouw is een sieraad voor de plaaats. Eene afbeelding van het gebouw geven wij aan het begin van dit verslag.

Voorts is in dit jaar aangevangen met het bouwen van een eigen kantoor te Menado, terwijl de plannen voor den bouw te Bandoeng vasteren vorm hebben aangenomen.

Te Padang hebben wij het oude gebouw gemoderniseerd waardoor het ook veel beter voldoet aan de eischen des tijds, en waardoor wij nog vele jaren kunnen wachten, alvorens te Padang een nieuw gebouw te zetten.

Aan de bestaande gebouwen werd voor onderhoud het noodige gedaan en geconstateerd kan worden, dat alle in goeden staat verkeeren. Buiten alle onderhoudskosten hebben wij in dit boekjaar ruim 11 % van de waarde afgeschreven. De gunstige uitkomsten van het bedrijf hebben het dit jaar mogelijk gemaakt om nog een extra-afschrijving te doen, boven de gebruikelijke 5%, terwijl, evenals verleden jaar, de Inventaris van elk der kantoren voor *f* 1.— op de balans paraisseert.

Na hetgeen hiervoren bereids omtrent den invloed van den oorlog op Nederlandsch-Indië is gezegd, dient nog het navolgende omtrent den toestand in deze Gewesten vermeld te worden.

De langdurige droogte, die nog meer dan in het vorige jaar ook in dit jaar over geheel Nederlandsch-Indië buitengewoon sterk heeft geheerscht, heeft weder veel schade gedaan aan verschillende cultures. Toch blijkt uit de resultaten, die bij de Europeesche cultures zijn te constateeren, dat door toedoen van andere factoren de nadeelige invloed op de financieele resultaten niet zoo bijzonder groot is geweest. Immers de meeste bergcultures, speciaal de thee, hebben bij een mindere productie, hoogere prijzen voor het product gemaakt, en ofschoon ook in de suiker het rendement beneden vorige jaren is gebleven, hebben ook bij dit artikel de prijzen, die door een samenloop van omstan-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

digheden zoo sterk zijn gerezen, een prachtigen invloed gehad op de financieele resultaten.

Van de Inlandsche cultures was de rijstcultuur bevredigend en ook de klappercultuur wijst een vooruitgang aan. Groote moeilijkheden werden echter ondervonden in den afzet van het product van den Inlander, omdat na het uitbreken van den Europeeschen oorlog gebrek aan scheepsruimte den geregelden handel belemmerde Het scheepvaartverkeer had onder den oorlogstoestand veel te lijden; de geregelde Duitsche lijnen konden niet meer varen; alle Duitsche cargobooten waren uit de vaart; de schepen vluchtten in neutrale havens, of werden door de Engelsche Marine opgebracht. Vele Engelsche schepen, die geregeld op Nederlandsch-Indië voeren, werden eveneens uit de vaart genomen, omdat zij als transportschepen voor Engeland dienst moesten doen.

Weliswaar heeft de handel zich langzamerhand aangepast aan de groote bezwaren die, door de belemmering van het vrije verkeer, den export in den weg werden gelegd maar het bleef altijd zeer moeilijk om geregelde zaken tot stand te brengen. Financieringen liepen langzamerhand wel gemakkelijker, maar het meest had men te klagen over het gebrek aan scheepsruimte naar Europa en Amerika.

De handel en de export hebben het aan de Nederlandsche Stoomvaartmaatschappijen euvel geduid, dat deze toen de Duitsche schepen niet meer varen konden, en daardoor eene vermindering van tonnage ontstond, een aantal schepen uit de geregelde vaart van Indië op Europa hebben genomen, omdat elders hoogere vrachten waren te krijgen. De belangen van Nederlandsch-Indië, speciaal die van de Inlandsche bevolking, zijn daardoor inderdaad slecht behartigd. De vrachten van Nederlandsch-Indië naar Europa werden geleidelijk opgezet en bedroegen in vele gevallen reeds 100 pCt. meer dan voor den oorlog.

Bovendien heeft de Bataviasche Vrachten Conferentie

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

(de Vereeniging van diverse stoomvaartmaatschappijen, waarvan de Nederlandsche stoomvaartmaatschappijen ook leden zijn) den export-handel bemoeilijkt door den in normale tijden bestaanden termijn van vooruitboeking van lading, zijnde de loopende maand en de drie daarop volgende maanden, te bekorten tot de loopende en de daarop volgende maand, en verder door vrachtverhoogingen direct te doen intreden, terwijl vroeger de vrachtverhoogingen niet golden voor goederen, die reeds verkocht waren, en men na afkondiging eener vrachtverhooging drie dagen tijd had om scheepsruimte zonder vrachtverhooging te doen boeken voor bedoelde goederen. Er heerscht dan ook in de kringen van exporteurs algemeen ontstemming over de houding door de Bataviasche Vrachten Conferentie en hare leden in deze voor den handel zoo moeilijke tijden aangenomen. Op 2 Maart 1915 werd in eene vergadering van exporteurs besloten tot het benoemen van een voorloopig comité onder den naam van Afschepers-Conferentie, aan welk comité de opdracht werd gegeven de belangen van exporteurs tegenover de Bataviasche Vrachten Conferentie te verdedigen en te behartigen.

De Pestepidemie, waarvan ook in ons vorig verslag reeds melding werd gemaakt, kon nog niet worden onderdrukt niettegenstaande de uitgebreide maatregelen door de Regeering genomen; maar gelukig had deze ziekte geen verdere uitbreiding. Cholera en pokken kwamen ook van tijd tot tijd voor, maar niet in onrustbarende mate. Systematisch worden deze ziekten met succes bestreden.

Onder de natuurrampen vermelden wij de uitbarsting van den Roeang tegenover Tagoelandang, waarbij verscheidene woningen in het Noorden van Celebes verwoest werden, evenals de klapperaanplant op het eilandje, waar zich de vulkaan bevindt Einde Juni had een aardbeving plaats te Padang en Benkoelen, welke op laatstgenoemde plaats groote schade aanrichtte, te Padang echter minder.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

Sedert het uitbreken van den Europeeschen oorlog toonde de bevolking zich, zonder uitzondering, zeer loyaal. Van sociale woelingen werd niets vernomen. De bevolking, hare eigen belangen goed inziende, rekende het zich tot een plicht om met de Regeering, zooveel het in haar vermogen was, mede te werken tot handhaving van Neerland's neutraliteit, die het onafhankelijk volksbestaan verzekert. Die loyaliteit spreekt ook uit de Inlandsche pers, waarin meermalen artikelen verschenen die de beste bewijzen gaven van de goede gezindheid der geheele Inlandsche bevolking tegenover de Nederlandsch-Indische Regeering.

Kleine ongeregeldheden in enkele deelen van de buitenbezittingen hadden steeds een zuiver lokaal karakter, en werden door politie-maatregelen onderdrukt, een enkele maal, ter Westkust van Borneo, daarin gesteund door de militaire macht.

De verdere ontwikkeling van het dessa landbouwonderwijs heeft merkbaar goede resultaten, en alle maatregelen te dien opzichte door de Regeering genomen, blijken hoe langer hoe meer, ook in de toekomst, het gewenschte succes te brengen. Zooals meermalen betoogd, kan dat succes niet in enkele jaren komen, maar moet de volksontwikkeling geleidelijk gaan onder toezicht van een krachtig en welmeenend bestuur.

In den aanvang van het jaar was de afzet van importartikelen niet bijzonder groot, terwijl de aanvoer, zooals reeds hiervoren vermeld, enorm was. De aandacht van den Inlander was in hoofdzaak gevestigd op de bedevaart naar Mekka, die in 1914 zooveel vroeger begon en waarvoor door hem het grootste gedeelte zijner spaarpenningen werd gebruikt, getuige o. a. den grooten goudverkoop, speciaal van sovereigns, die in het begin van het boekjaar plaats had. In verband met den oorlogstoestand zal de bedevaart in het jaar 1915 zeker uiterst gering zijn, zoo die al niet geheel achterwege wordt gelaten. Gelegenheid tot vervoer

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

van Mekkagangers is er niet en de Regeering heeft het dan ook nuttig geoordeeld aan hare Mohamedaansche onderdanen de bedevaart voor dit jaar, met het oog op de vele daaraan verbonden gevaren, te ontraden.

Zooals gezegd was de voorraad importgoederen in den aanvang van 1914 over het algemeen zeer groot, en zoolang eene vermindering der koopkracht bij de Inlandsche bevolking niet kon worden geconstateerd, gaf de steeds toenemende aanvoer nog geen reden voor den importhandel slechtere tijden te verwachten. Het intreden van den oorlogstoestand gaf echter aan de zaken een minder rooskleurig aanzien.

De geringe aanvoer na het uitbreken van den oorlog gaf wel eene goede gelegenheid om zich van oude voorraden te ontdoen, maar de tweedehand wenschte te profiteeren van de lage katoenprijzen in Europa, en daardoor moesten de bestaande voorraden dikwijls tot verliesgevende prijzen van de hand worden gedaan. Aan enkele artikelen begon men langzamerhand, als gevolg van den verminderden uitvoer uit Duitschland en Oostenrijk, gebrek te krijgen en trachtte men verschillende artikelen, die gewoonlijk uit genoemde landen werden aangevoerd, zoowel uit Japan als uit Amerika te betrekken. De moeilijkheden in den import zullen waarschijnlijk in de toekomst oorzaak zijn, dat men zich ook in Nederlandsche-Indië meer op eigen fabricage zal gaan toelggen, terwijl bovendien Japan en Amerika zich meer van de markt in Nederlandsch-Indië zullen meester maken.

Gedurende den oorlogstoestand is het gebleken dat de tweedehand zeer krachtig was. Alle importeurs toch hebben, zooveel hun slechts mogelijk was, debetsaldi aangetrokken en het is wel merkwaardig dat zulks zonder eenige moeilijkheid is kunnen gebeuren. Het aantal faillissementen is over het algemeen zeer gering en ook thans nog wordt de toestand van de z. g. n. „kamp" als zeer gunstig beschouwd.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Al heeft dus de gang van zaken een zekeren invloed gehad op den economischen toestand van Nederlandsch-Indië, men kan niet zeggen dat die toestand gedurende den oorlog, sterk is achteruit gegaan. Al waren de verdiensten van den Inlander, door de omstandigheden hiervoren nader uiteengezet, over het algemeen minder dan vóór den oorlog, op het totaal der ontvangsten van Spoor- en Tramwegen hebben die mindere verdiensten weinig invloed gehad. De ontvangsten toch bedroegen, vergeleken bij 1913, in 1914 bij:

| | | | |
|---|---|---|---|
| de Staatsspoorwegen . . . . . | *f* | 2.439.661.— | meer |
| de Ned.-Ind. Spoorweg Maatschappij | » | 194.000.— | » |
| de Samarang-Cheribon Stoomtr. Mij. | » | 126.200.— | » |
| de Samarang-Joana Stoomtr. Mij. . | » | 27.700.— | » |
| de Serajoedal Stoomtram Mij. . . | » | 22.800.— | » |
| de Oost-Java Stoomtram Mij. . . | » | 34.500.— | » |
| de Deli Spoorweg Mij. . . . . | » | 122.000.— | minder |

Het totaal der ontvangsten van de In- en Uitvoerrechten en Accijnzen was echter wel aanmerkelijk minder en bedroeg in 1914 *f* 36.586.163.— tegen in 1913 *f* 39.922.490.—

Uit de Statistiek van het bezoek der vier voornaamste havens van Nederlandsch-Indië blijkt dat in 1914 bezocht werden:

| | Aantal stoomschepen; | In Kub. M. metende: |
|---|---|---|
| Batavia. . . . | 1657 | 8.936.409 |
| Samarang . . . | 1163 | 7.788.105 |
| Soerabaia . . . | 1278 | 7.414.470 |
| Makassar . . . | 554 | 2.681.033 |
| tegen in 1913: | | |
| Batavia. . . . | 1636 | 8.240.269 |
| Semarang . . . | 1176 | 7.319.555 |
| Soerabaia . . . | 1198 | 7.008.162 |
| Makassar . . . | 559 | 2.874.442 |

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

Met den bouw en de verbetering van de verschillende havens in Nederlandsch-Indië werd voortgegaan. De geschillen tusschen aannemers en Regeering werden beëindigd en hoewel door de Regeering natuurlijk de meest mogelijke zuinigheid wordt betracht, strekt dit zich niet zoo ver uit, dat de noodige uitbreiding der havenwerken aan den handel wordt onthouden.

In Juni 1914 werd het eerste gedeelte geopend van den Sumatra Spoorweg, die de Oosthaven in de Lampongsche Districten zal verbinden met Moeara Enim en Palembang. Het gereed komen dezer spoorweglijn zal ongetwijfeld de ontwikkeling van dat gedeelte van Sumatra zeer bevorderen.

Ook ter Oostkust van Sumatra werd het spoorwegnet aanmerkelijk uitgebreid, en een begin werd gemaakt met de verbinding der hoogvlakte van Siantar met de kust. Deze verbinding zal in de toekomst de afscheep van het product der vele cultuurondernemingen, die zich op de hoogvlakte van Siantar hebben gevestigd, aanmerkelijk vergemakkelijken.

Wij willen met een enkel woord ook melding maken van het welslagen der eerste Indische Leening.

Reeds voor den oorlog waren door den Minister van Koloniën onderhandelingen begonnen, die ten doel hadden de vlottende schuld van Nederlandsch-Indië om te zetten in een vaste leening ten laste van Nederlandsch-Indië, zonder dat die leening op eenige wijze door het Moederland was gegarandeerd.

Sedert in 1912 aan Nederlandsch-Indië rechtspersoonlijkheid werd verleend, ligt het voor de hand dat men nu ook tracht een eigen Indisch Staatscrediet te vestigen.

Tot dusverre werden de buitengewone uitgaven van den dienst, zoowel die voor aanleg van spoorwegen, havens bevloeiingswerken als anderszins steeds uit de gewone inkomsten betaald. Waar de middelen niet toereikend waren

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

om die buitengewone uitgaven te bestrijden werd in het ontbrekende voorzien door het aangaan van vlottende schuld, die ten slotte werd geconsolideerd, hetgeen tot dusver steeds door Nederland ten behoeve der kolonie geschiedde. Met deze manier van doen wilde men, terecht, breken. Indië toch dient van de macht haar bij de Wet gegeven gebruik te maken om zelfstandig te leenen, waar zulks noodig is.

Aangezien door het uitbreken van den Europeeschen oorlog de onderhandelingen waren afgebroken, was het tot een eerste Indische Leening nog niet gekomen. De omstandigheden maakten het echter noodig om tot consolideering van Indië's vlottende schuld over te gaan. Daartoe werd de Minister van Koloniën gemachtigd tot het aangaan van een leening groot f 62½ millioen, rentende 5 pCt., aflosbaar in 25 jaren, uit te geven overeenkomstig de Wet van 5 Maart 1915, Ned. Staatsblad No. 127.

Aan de Javasche Bank werd de vraag gesteld of zij het plaatsen van deze leening wilde helpen bevorderen door speciale condities te stellen voor het beleenen der stukken. Met het oog op de omstandigheid dat de oorlogstoestand het voor vele personen moeilijk maakte om voor deelneming in de Indische Leening geld of fondsen los te maken, heeft de Javasche Bank, het groote nut voor Nederlandsch-Indië van een succes dezer eerste leening inziende, zich bereid verklaard om van bonafide inschrijvers de stukken in beleening te nemen met een doorloopend surplus van slechts 5pCt. en tot een rente van 4½ pCt., onder de toezegging voorts dat gedurende twee jaren in deze voorwaarden geen verandering zou worden gebracht. Deze gunstige bepalingen zullen ook op bonafidehouders, andere dan inschrijvers in Nederlandsch Indië, toepasselijk zijn, indien de omstandigheden zulks aan de Javasche Bank veroorloven.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

De Javasche Bank, hoewel daartoe aangezocht, kon op grond van de bepalingen van haar Octrooi zich niet gerechtigd rekenen deel te nemen in het gevormde syndicaat, hetwelk de plaatsing der leening zou garandeeren; wel stelde zij geheel belangeloos hare kantoren in Nederlandsch-Indië open voor het ontvangen van inschrijvingen en stortingen op de leening en nam zij in Indië de leiding van de emissie op zich, in samenwerking met de Nederlandsche Handel Maatschappij, de Nederlandsch-Indische Escompto Maatschappij en de Nederlandsch-Indische Handelsbank.

Het resultaat is schitterend geweest.

Ingeschreven werd in Nederlandsch-Indië:

| | | |
|---|---|---|
| bij de Javasche Bank . . . . . | ƒ | 37.593.700.— |
| bij de Nederlandsche Handel Maatschappij | „ | 17.775.400.— |
| bij de Nederlandsch-Indische Escompto Maatschappij . . . . . | „ | 3.894.800.— |
| bij de Nederlandsch-Indische Handelsbank | „ | 5 398.200.— |
| Totaal. . . | ƒ | 64 662.100.— |

terwijl in Nederland nog werd ingeschreven voor ruim ƒ 66.000.000.— zoodat de totale inschrijvingen circa ƒ 131.000.000.— hebben bedragen.

Hiermede rekenen wij het crediet van Nederlandsch Indië op de beleggingsmarkt gevestigd en vertrouwen wij dat het publiek hoe langer hoe meer dit fonds als beleggingsfonds zal opnemen. Mogelijk zal deze nieuwe soliede belegging, waarvan het ons onnoodig voorkomt nog eens de mérites te verkondigen, de oude gewoonte in Nederlandsch-Indië, om voor spaargelden belegging te zoeken in deposito's bij de particuliere banken, doen veranderen in belegging in een dagelijks verhandelbaar fonds.

Evenals vorige jaren geven wij een kort overzicht van de voornaamste producten in Nederlandsch-Indië.

De moeilijkheden welke de geregelde handel in de pro-

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

ducten heeft ondervonden, maken dat overzicht echter zeer beknopt en wij kunnen dat overzicht ook beknopt doen zijn, omdat in de laatste jaren meer uitvoerige overzichten van producten in de verslagen der Handelsvereenigingen in Nederlandsch-Indië voorkomen.

**Suiker.** Toen op 1 April verleden jaar de taxatie voor den loopenden Cubaoogst op het record-cijfer van 2.550.000 tons werd gebracht en volgens de ingekomen berichten geene inkrimping van de beetwortelcultuur in Europa zou plaats vinden, maar integendeel de uitbreiding door F. O. Licht in Maagdenburg op ruim 6½pct. werd begroot, werden ook in Java, evenals in andere landen, opnieuw aanzienlijke hoeveelheden van de oude campagne tot begin van de nieuwe aangehouden, zoodat er voor den handel niet de minste aanleiding bestond dit jaar, in tegenstelling met zijne voorgangers, voor vroegen afscheep buitengewoon hooge prijzen te besteden. De prijsdaling in alle landen der wereld, als gevolg van de zeer ruime oogsten, deed zich ook op Java gelden en was tegelijkertijd eene aansporing voor de baisse-speculatie, de prijzen zoo ver en zoo laag te drukken als maar eenigszins mogelijk was. Waren begin April 1914 de prijzen op Java nog

*f* 6.50 voor No. 12 en hooger.
„ 6.75 „ „ 16 en „
„ 7.75 „ Superieur

tegen medio Juli waren deze reeds gedaald op respectievelijk *f* 6.25, *f* 6.37½ en *f* 7.37½.

De gewone prijsverschillen tusschen vroegere en latere leveringen waren totaal verdwenen, en zonder twijfel zouden de prijzen nog lager zijn gedaald, zoo niet einde Juli de wereldbrand was uitgebroken. In het begin was de handel eensklaps als verlamd, maar reeds in de eerste helft van Augustus bleek, dat de Engelsche Regeering groote hoeveelheden suiker zocht. Weinig bekommerde deze zich

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

er over de prijzen op eene onnatuurlijke wijze op te drijven; de hoofdzaak was zich een voldoenden voorraad suiker te secureeren, teneinde onafhankelijk te zijn van den Europeeschen beetworteloogst, die anders voor het grootste gedeelte in de vraag van de Engelsche consumptie voorziet.

Op Java, waar men reeds zeer bevreesd was geweest, dat een gedeelte van den oogst beneden den productieprijs zou moeten worden afgegeven, daar de consumptielanden in het Oosten ruim voorzien waren, kon men van deze omstandigheden op zeer winstgevende wijze profiteeren, daar de prijs voor Superieur in Augustus van *f* 7.37½ tot *f* 12.50 à *f* 13.— opliep. Een reactie na deze algemeene opwinding kon dan ook niet uitblijven en, ofschoon de prijzen in Engeland zich op het verhoogde standpunt bleven handhaven, omdat die van Regeeringswege werden vastgesteld, vond overal elders eene gevoelige daling plaats en was de waarde aan het einde van de maand September niet hooger dan *f* 10.— voor No. 12 en hooger

„ 10¼ „ „ 16 „ „
„ 11.— „ „ Superieur

aan te nemen. Deze flauwe stemming was slechts van voorbijgaanden aard en er was niet veel noodig de markt weder een veel vaster aanzien te geven. Toen het Oosten mede als kooper optrad, konden de houders van suiker er in slagen om de prijzen geleidelijk te verhoogen en ook steeds koopers te vinden. In Februari kon de waarde voor disponibele Superieur met *f* 15.— per pikol worden vastgesteld.

De suikerproductie op Java heeft bedragen:

| | | |
|---|---|---|
| in 1914 | 22.665.000 | pikols |
| „ 1913 | 23.623 800 | „ |
| „ 1912 | 22.544.100 | „ |

Zaksuiker is in deze cijfers buiten beschouwing gelaten.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Door de speculatie werd reeds in September 1914 een belangrijke hoeveelheid suiker uit den suikeroogst 1915 gekocht en vonden transacties tot onderstaande prijzen plaats:

No. 12 en hooger *f* 8.75 à *f* 8.62½
„ 16 „ „ „ 8.50
Superieur „ „ 10.25 à *f* 9.50.

Toen men de zekerheid had verkregen, dat de beetworteloogst in Europa door den oorlog groote teleurstellingen zou geven, en ook de berichten uit sommige rietsuiker produceerende landen minder schitterend werden, herleefde de kooplust en bleef de vraag naar suiker uit den komenden oogst aanhouden tot bijna voortdurend oploopende prijzen. Deze liepen tot *f* 9¾ voor No. 12 en hooger
„ 10¾ „ „ 16 „ „
„ 12¾ „ Superieur
en thans zijn reeds 18.659.500 pikols uit oogst 1915 verkocht.

Uit oogst 1916 is voor 920.000 pikols reeds besteed *f* 9.— voor Muscovados, *f* 9½ voor No. 16 en hooger en *f* 10¼ voor Superieur.

**Tabak.** De Sumatraoogst 1913, die in 1914 is verkocht, bedroeg 251.689 pakken, die gemiddeld hebben opgebracht 127 ct. per ½ KG. tegen het vorig jaar 282.920 pakken à 136 ct.

De opbrengsten bedragen dus voor 1914 ongeveer *f* 49.900.000.— tegen *f* 60.000.000.— het vorige jaar.

De buitengewone droogte was voor den oogst 1913 zeer nadeelig, terwijl de oorlog een onzekere toekomst gaf voor het artikel.

Ten aanzien van oogst 1914 kan worden vermeld, dat ook thans weder de droogte van slechten invloed is geweest op de qualiteit.

Op 31 Maart 1915 waren verscheept 204.722 pakken.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

De oogst op Java bedroeg 586.548 pakken, die in Nederland aan de markt kwamen en gemiddeld hebben opgebracht 23½ ct.

De ditjarige oogst van Java is kleiner en van betere qualiteit, terwijl groote vraag naar Javatabak, voor Duitschland, ook goede prijzen doet verwachten.

**Koffie.** De raming van den Gouvernements-koffieoogst voor 1914 bedroeg:

| | | |
|---|---|---|
| Java | 38.127 | pikols |
| Liberia | 2.589 | „ |
| Robusta | 8.948 | „ |
| Quillou | 26 | „ |
| Totaal | 49.690 | pikols, |

waarvan 14.100 pikols te Batavia op 14 October en 25 November zouden worden geveild, welke veilingen echter wegens de tijdsomstandigheden verdaagd moesten worden.

Gedurende de eerste maanden waren de prijzen voor alle koffies van Nederlandsch-Indië, behoudens enkele schommelingen, voortdurend lager, maar later trad eene belangrijke prijsverbetering in, in verband met de voor het artikel heerschende betere stemming in Holland en als gevolg van het feit, dat Duitschland en Oostenrijk aldaar belangrijke hoeveelheden opkochten. Speciaal Robusta werd door deze landen opgekocht, welke soort in de plaats trad van Santos. Aangezien de Robusta zich hierdoor wel in Midden Europa zal inburgeren, is te verwachten, dat aldaar, ook na afloop van den oorlog, vraag zal blijven bestaan, hetgeen een niet te onderschatten factor kan zijn, in aanmerking genomen, dat op Java ruim 450.000 balen Robusta zullen worden geproduceerd. De prijzen rezen in Holland van 23 à 27 cents tot 35 à 39 cts. per ½ Kilo, welke prijzen echter niet gehandhaafd konden worden en enkele centen terugliepen.

Wat de prijzen betreft voor Java W. I B, Kroë, Bali, enz., deze bleven gedurende de eerste helft van het verslag-

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

jaar vrijwel stabiel en pas later trad, hoofdzakelijk voor de mooie kleurige kwaliteiten, eene prijsverbetering in

De totale koffieoogst van Nederlandsch-Indië in 1914 heeft bedragen:

| | | |
|---|---|---|
| op Java | 488.326 | pikols |
| „ Sumatra | 140.240 | „ |
| totaal | 628.566 | pikols |

terwijl de raming voor oogst 1915 bedraagt 665 689 pikols.

**Thee.** De productie van thee bedroeg:

| | | |
|---|---|---|
| in 1914 | 64.844.122 | h. K. G |
| tegen 1913 | 59.499.800 | „ |
| 1912 | 56.083.135 | „ |

Hoewel het zich tot ultimo Juni liet aanzien dat de vermeerdering ruim 10 millioen halve K. G. zou zijn in vergelijk met 1913, heeft de langdurige droogte in de tweede helft van het jaar de vermeerdering beperkt tot 5 344 322 h. K. G. of 8.98 pct. en ofschoon grooter dan in vorige jaren bleef zij ver beneden verwachting De qualiteit was over het algemeen goed en er bleef goede vraag bestaan naar Java-thee.

De meerdere productie vond voor ruim 3 000 000 pond haar weg naar Holland, voor ruim 1.700.000 pond naar Engeland en voor 1.600.000 naar Australië.

Te Batavia werd loco verkocht:

| | | |
|---|---|---|
| 15.572.000 | h. K. G. | tegen |
| 14.986.000 | „ | in 1913 |
| 9.969.000 | „ | „ 1912. |

Prijzen waren voor alle soorten gemiddeld veel hooger, zoowel te Amsterdam als te Londen, en hoewel ook vrachten en assurantie duurder waren, zijn de financiëele resultaten toch over het algemeen zeer bevredigend.

Ook voor de toekomst laat het zich voor deze belangrijke cultuur van Nederlandsch-Indië goed aanzien.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

**Rubber.** In tegenstelling met wilde rubber, (boschproduct,) waarvan de beteekenis door het lage niveau der prijzen gaandeweg geringer wordt, kan van de plantagerubber worden gezegd, dat elk jaar het artikel in belangrijkheid toeneemt.

In Nederlandsch-Indië toch telt men op de buitenbezittingen 211 ondernemingen, op Java 344 ondernemingen met een areaal van 295.509 bouws rubber produceerende boomen.

Prijzen waren begin van het verslagjaar vrij vast. Bij het uitbreken van den oorlog ontstond er groote vraag voor het artikel, dat echter spoedig tot voorwaardelijke contrabande werd verklaard, waardoor verscheping naar Nederland vrijwel onmogelijk werd, terwijl bovendien Antwerpen als markt verviel. Londen was de eenige markt, waar echter de handel door een verbod van uitvoer naar Amerika zeer werd beperkt.

Producenten, die niet tot verkoop in Europa waren gebonden, trachtten locaal te verkoopen, toen directe vraag uit Amerika en andere landen kwam opzetten.

De verkoop van rubber, zooals die tot nu toe geschiedt, heeft echter bezwaren, omdat elke wetenschappelijke grondslag bij de qualiteitsbeoordeeling ontbreekt.

Het te Batavia gehouden Internationale Rubber Congres dat een bepaald succes is geweest, heeft aan velen de overtuiging gebracht, dat de pogingen, om te Batavia een rubbermarkt te scheppen, moeten gepaard gaan met oprichting van een centraal rubberproefstation, waar volgens de nieuwste methoden de qualiteit van het product op wetenschappelijke wijze kan worden vastgesteld. Als gevolg van verschillende besprekingen en met den steun van het Departement van Landbouw zal een dergelijk proefstation, hetwelk eenig in het Oosten zal zijn, tot stand komen, terwijl de besprekingen verder hebben geleid tot het vestigen van een rubbermarkt te Batavia, waardoor ook dit product in

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

het land van oorsprong met succes zal kunnen worden verkocht.

Een volledige statistiek van rubber zal door de Vereeniging van belanghebbenden bij de Rubbercultuur zeker ter hand worden genomen en zoodoende zal men in volgende jaren statistische cijfers kunnen geven, waarop staat zal zijn te maken. Thans hebben de uitvoercijfers slechts een betrekkelijke waarde; zij zijn onnauwkeurig en onvolledig.

De uitvoer van Java bedroeg:

| | | |
|---|---|---|
| in 1914 | 1.987 | ton |
| 1913 | 1.552 | „ |
| 1912 | 754 | „ |

Van de Oostkust van Sumatra werd verscheept:

| | | |
|---|---|---|
| in 1914 | 3.953 | ton, tegen |
| in 1913 | 2.350 | „ . |

**Peper.** Wanneer men uit den loop der prijzen eene conclusie zoude trekken, komt men tot de slotsom, dat deze reden tot tevredenheid geven. De prijsloop bewoog zich van *f* 25½ per pikol tot *f* 31.— per pikol, dus in stijgende richting, zoodat de resultaten van het afgeloopen jaar voor den peperhandel, over het algemeen genomen, gunstig genoemd mogen worden. Ook wat de geëxporteerde hoeveelheden betreft, bestaat reden tot tevredenheid; de uitvoeren van Januari tot December hebben bedragen:

| | 1914. | 1913. |
|---|---|---|
| Zwarte peper . | 229.718 pikols. | 196.281 pikols. |
| Witte peper. . | 67.336 » | 55.280 » |

**Coprah.** De eerste maanden van het verslagjaar onderscheidden zich door een weinig opgewekte stemming, omdat de prijzen sterk achteruitgingen. In April werd nog circa *f* 14.— per pikol betaald en in Juli moest de prijs op *f* 12.50 worden gesteld. Toen de Europeesche oorlog uitbrak, nam de daling plotseling het karakter aan van

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

een wilde paniek, welke nauwelijks in de annalen der geschiedenis van den coprahhandel haar weerga vindt, en was het moeilijk tot *f* 8.75 en zelfs *f* 6.– koopers te vinden. Toen echter de vrees week, dat ook ons land in den oorlog zou worden betrokken, verbeterden de prijzen aanmerkelijk en in September waren zij reeds weder op *f* 12.50. Gedurende de volgende maanden bleef de opgewekte stemming aanhouden, gepaard gaande met flinke verkoopen en stijgende prijzen in Nederland, hetgeen blijkt uit de noteering in Februari van *f* 16½ per pikol. Exporteurs, welke de bezwaren bij het financieren, de moeielijkheden van het molestrisico en het risico van de markt aandurfden, hebben prachtige verdiensten kunnen boeken, als men in aanmerking neemt, dat in Nederland ten slotte boven *f* 70.— per 100 kilo uitgeleverd gewicht betaald is geworden.

De uitvoeren uit Nederlandsch-Indië gedurende Januari-December 1914 hebben bedragen 3.226.427 pikols, tegen in hetzelfde tijdvak in 1913 3.150.441 pikols.

**Rijst.** De handel in buitenlandsche rijst had een zeer onregelmatig verloop; het jaar opende in vrij flauwe stemming.

Zaken met Rangoon en Saigon waren de eerste helft van het jaar gering en aangezien de jaaroogst een ruim beschot beloofde, waren de verwachtingen voor een levendigen handel in buitenlandsche rijst hoofdzakelijk gevestigd op het einde van het jaar, wanneer de Javarijst verkocht en uitgevoerd zou zijn en bij afnemende voorraden een levendiger vraag verwacht werd.

Het uitbreken van den Europeeschen oorlog haalde een streep door de rekening, en de handel werd door de verschillende gevolgen daarvan zeer belemmerd. Eerst ongeveer November werden geregelder zaken gedaan.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

De import is dit jaar belangrijk minder geweest in vergelijking met vorige jaren:

218.000 ton in 1914.
238.000 „ „ 1913.
241.000 „ „ 1912.

Dat bij zooveel geringere aanvoer prijzen laag waren en er dus ook geen gebrek was aan rijst, kan zeker als een gunstig economisch verschijnsel voor Nederlandsch-Indië worden aangemerkt.

De export van Javarijst heeft zeer geleden door de maatregelen, genomen in verband met den oorlog en door de moeilijkheden bij het vervoer ondervonden. Het uitvoerverbod op het moment, dat er vraag was uit Europa, moge de handel in het artikel bemoeilijkt hebben, de maatregel was in het belang van Nederlandsch-Indië en van de bevolking.

De prijzen waren vrij gelijk aan die in vorige jaren; alleen in de laatste helft van het jaar liepen zij aanzienlijk terug, zoodat exportrijst tot consumptierijst werd verwerkt.

De uitvoer bedroeg: in 1914 38.665 ton.
„ 1913 62 682 „
„ 1912 46.819 „

De prijzen waren eind December 1914 f 155.— à f 160.— per koyang.

**Maïs.** De uitvoer in 1914 was aanmerkelijk grooter in vergelijk met andere jaren en bedroeg

82.264 ton tegen
49.862 „ in 1913.
23.300 „ „ 1912.

Prijzen waren einde December 1914 *f* 90.— à *f* 100.— met vraag voor Australië.

**Kapok.** Hiervan was de uitvoer in:

1914 9.349 ton
1913 9.017 „
1912 10.226 „

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

De prijzen waren einde December *f* 26.— á *f* 30.— per koyang.

De statistische cijfers van 1914 van het artikel **Tapioca** geven voor:

| | 1913 | 1912 |
|---|---|---|
| Tapioca-meel . . | 53.234 ton | 41.420 ton |
| flake . . | 10,847 „ | 10.997 „ |
| pearl . . | 779 „ | 1.040 „ |
| wortelen . | 30.051 „ | 30.112 „ |

In Augustus werd de uitvoer van alle Cassaveproducten verboden, omdat men met de bestaande politieke onzekerheid ook deze voedingsmiddelen in Nederlandsch-Indië wenschte te behouden, en kwam de markt in een moeilijke positie. 1 September werd het verbod weder ingetrokken. Prijzen waren bevredigend, op het laatst van het jaar zelfs zeer vast

voor flake . . . *f* 7.—
voor wortelen . . „ 2.—
andere soorten in verhouding.

**Mineralen.** De goudproductie in Nederlandsch-Indië heeft bedragen:

in 1914 *f* 5.072.000.—
tegen in 1913 „ 6.676.923.—
en in 1912 „ 7.011.757.—

Zooals hierboven gezegd, werd sedert Augustus 1914 de maandelijksche productie der mijnen aan de Javasche Bank verkocht teneinde haren metaal-voorraad daarmede te versterken.

Eerlang zullen eenige goudvelden in Sumatra door het Gouvernement voor hare rekening in exploitatie worden genomen.

De productie van tin van het Gouvernement bedroeg
234.770 pikols, tegen het vorig jaar
253.839.20 „ .

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

Prijzen waren voor den oorlog dalende van *f* 119.79 in Januari tot *f* 103.71 in Juli. Als gevolg van den oorlog werden de laatste vijf maanden van het jaar geen inschrijvingen door de Billiton Maatschappij te Batavia meer gehouden

Tin was contrabande en daarmede was de moeilijkheid ontstaan om via Holland tin te verkoopen of te verschepen.

Het lag voor de hand, dat thans de tijd voor het Gouvernement was gekomen om tin te Batavia te verkoopen, en te breken met de gewoonte om het Gouvernements tin alleen in Nederland te veilen.

Eerst in December kwam de eerste transactie tot stand van 1000 blokken tot bevredigenden prijs, welke transactie spoedig door meerdere is gevolgd. Tot ultimo Maart waren aldus 173.720 blokken verkocht.

Het is te wenschen, dat het Gouvernement ook na den oorlog voort zal gaan zijn tin te Batavia te verkoopen, zoodoende de groote kosten, verbonden aan tinverkoop in Nederland, besparende, en aldus de tinmarkt, die gedurende den oorlog zich te Batavia heeft ontwikkeld, in stand te houden. De voordeelen, daaraan verbonden zoowel voor het Gouvernement als voor den Indischen handel, liggen voor de hand.

De productie van Ombilienkolenmijnen bedroeg:

443.141 ton in 1914,
tegen 411.017 „ „ 1913,
en 408.204 „ „ 1912.

De petroleumproductie in Nederlandsch-Indië bedroeg 1.539.236 ton tegen 1.503.579 ton in 1913 en 1.496.500 ton in 1912, zijnde ruwe olie, die, tot lichtolie, benzine, smeerolie en parrafine verwerkt, grootendeels werd geëxporteerd.

Inzake de Djambi-olievelden is nog geen beslissing genomen.

De bedrijfsinkomsten bij de Javasche Bank zijn ook dit jaar weder gunstig geweest. Gemiddeld stond ruim *f* 11

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

millioen meer rentegevend uit. In Indië zelf werd voor ruim *f* 23 millioen meer gebruik gemaakt van het crediet der Bank en wel in hoofdzaak door het enorme bedrag, hetwelk het Gouvernement van Nederlandsch-Indië debet stond. Voor nadere bijzonderheden meer speciaal naar de hierachter staande cijfers verwijzende, vermelden wij slechts, dat in het 87ste boekjaar een bedrag van *f* 15.700.— moest worden afgeschreven op debiteuren, en wel als gevolg van het onbetaald blijven van eenige gedisconteerde accepten van een import-maatschappij, die door den oorlog in moeilijkheden was gekomen, terwijl de Bank voorts de dupe is geworden van een malversatie, door Inlandsch personeel gepleegd met oude vernietigde bankbiljetten, welke op listige wijze gedurende de opberging werden gestolen en verwisseld met ter vernietiging gegeven andere bankbiljetten. Deze zaak is door de justitie nog niet berecht, doch in behandeling.

De brutowinst in het 87ste boekjaar bedroeg *f* 3.792.853.83 tegen in het 86ste boekjaar *f* 3.504.810 18, zijnde dus eene vermeerdering van *f* 288.043.65. Van deze brutowinst moet echter, behalve de onkostenrekening en buiten de hierboven genoemde *f* 15.700.—, nog worden afgeschreven voor aanmaak bankbilletten een bedrag van *f* 132.744.75, voor afschrijvingen op gebouwen en inventaris en onderhoud van gebouwen een bedrag van *f* 171.487.07, zoodat een nettowinst van *f* 2.662.154.41 overblijft, tegen *f* 2.474,911.44 over het 86ste boekjaar, en *f* 2.191.992.35 over het 85ste boekjaar.

Mitsdien zal de uitkeering per aandeel *f* 4.— meer dan het vorige jaar bedragen

Thans overgaande tot de interne aangelegenheden der Bank, nemen wij weder dezelfde volgorde als in vorige verslagen in acht.

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

**Personalia.**

In de vergadering van stemgerechtigde deelhebbers der Bank, op 20 Juni 1914 gehouden, werd tot commissaris herkozen de heer Jhr. A. A. A. Ploos van Amstel.

Nauwelijks een jaar hebben wij nog het voorrecht gehad met dezen heer samen te werken; op 8 April jl. trof ons een zwaar verlies door zijn plotseling overlijden. De heer Ploos van Amstel was sedert het jaar 1904 achtereenvolgens als tweede plaatsvervangend directeur en lid van den Raad van Commissarissen aan het bestuur der Bank verbonden.

De Javasche Bank verliest in hem een man, die om zijn eerlijk karakter en helder inzicht in zaken bij ons in hoog aanzien stond en wiens steun door ons zeer wordt gemist. De naam van den heer Ploos van Amstel zal bij de Bank steeds in dankbare herinnering blijven voortleven.

De vergadering heeft in zijne plaats een lid van den Raad van Commissarissen te benoemen.

Door vertrek naar Soerabaia was de heer W. C. Loudon verplicht ontslag te vragen als tweeden plaatsvervangend directeur der Bank, welk ontslag hem bij besluit van Z. Exc. den Gouverneur-Generaal van 11 Mei 1915 no. 21 eervol werd verleend met ingang van 1 Maart 1915.

In zijne plaats werd bij hetzelfde besluit benoemd tot tweeden plaatsvervangend directeur de heer Mr. J. A. de Meijier.

Wat de overige veranderingen in het personeel en in de commissarissen der agentschappen betreft, verwijzen wij weder naar de lijst, aan het hoofd van dit verslag vermeld, welke de formatie op 31 Mei 1915 volledig aangeeft.

De **Rentegevende Uitzettingen** beliepen gemiddeld:

| | | |
|---|---|---|
| in het 87ste | Boekjaar . . . . . | *f* 86.773.000.— |
| „ „ 86ste | „ . . . . . | „ 75.447.000.— |
| „ „ 85ste | „ . . . . . | „ 73.659.000.— |

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

te specificeeren als volgt:

| | 1914/15 | 1913 14 | 1912/13 |
|---|---|---|---|
| Voorschotten in RCt. en Disconto's . . . . | f 66.577.000.— | f 43.552.000.— | f 36.567.000.— |
| Hypoth. en Effecten. | „ 8.626.000.— | „ 8.577.000.— | „ 8.626.000.— |
| Buitenl. Wissels . . | „ 8.661.000.— | „ 12.215.000.— | „ 17.546 000.— |
| Prolongaties . . . . | „ 2.909.000.— | „ 11.103.000.— | „ 11 220.000.— |
| | f 86.773.000.— | f 75.447.000.— | f 73.659.000.— |

Het **Gouvernement van Ned. Indië** stond in dit boekjaar gemiddeld debet . . . . . f 17.881.000.—
tegen in het 86ste Boekjaar . . . . „ 1.890.000.—
„ „ 85ste „ . . . . . „ 438.000 —

De **Gemiddelde Cijfers** van de Voorschotten in RCt. en Disconto's waren voor de laatste drie boekjaren

| | 1914/15 | 1913/14 | 1912/13 |
|---|---|---|---|
| Beleeningen en Voorsch. in RCt. op Wissels, Effecten, Goederen, enz. | f 60.498.000.— | f 38.175.000.— | f 31 579 000.— |
| Handelspapier. . . . | „ 4.667.000.— | „ 3.882 000.— | „ 3.556.000.— |
| Vendupapier . . . . | „ 1.412.000.— | „ 1.495 000.— | „ 1.432 000.— |
| | f 66.577.000.— | f 43.552.000.— | f 36 567.000.— |

De **Cijfers voor den Omzet** waren voor de laatste drie jaren de volgende:

**Beleeningen en Voorschotten in RCt.**

| | 1914/15 | 1913/14 | 1912 13 |
|---|---|---|---|
| Effecten en Wissels. | f 210.932.260.41 | f 179.644.535.01 | f 213.259.873.19 |
| Hypothecaire Vorderingen . . . . | „ 5.901.057.21 | —.— | —.— |
| Invoergoederen . . | „ 3.127.797 28 | „ 2.992.433.05 | „ 2.382.015.09 |
| Uitvoerproducten . | „ 199.299.687.81 | „ 76.948 977.92 | „ 66.152.075.44 |
| Goud en Zilver . . | „ 6.823.682.90 | „ 8.557.102.99 | „ 836.952.25 |
| | f 426.084.485.61 | f 268.143.048.97 | f 282.630 915 97 |

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

## Disconto Bedrijf.

| | 1914/15 | 1913/14 | 1912/13 |
|---|---|---|---|
| Promessen . . . . | ƒ 22.672.705.27 | ƒ 19.475.513.89 | ƒ 20.291.100.70 |
| Wissels . . . . . | „ 9.038.163.75 | „ 12.269.722.24 | „ 10.170.544.63 |
| Bankcredietwissels . | „ 3.739.572.50 | „ 3.780.352.82 | „ 2.453.989.64 |
| Totaal Handelspapier | ƒ 35.450.441.47 | ƒ 35.525.588.95 | ƒ 32.915.634.97 |
| Vendupapier en Gouvts. Wissels . . | „ 15.752.247.50 | „ 22.042.883.90 | „ 13.965.605 54 |
| | ƒ 51.202.688.97 | ƒ 57.568.472.85 | ƒ 46 881.240.51 |

## Belegging van het Kapitaal en Reservefonds.

Ultimo Maart 1914 was belegd:

van het *Kapitaal:*

| | | | |
|---|---|---|---|
| in Hypotheken . . . | ƒ | 127.000.– | |
| „ Effecten . . . . | „ | 5.701.779.20 | ƒ 5.828.779.20 |

van het *Reservefonds:*

| | | | |
|---|---|---|---|
| in Hypotheken . . . | ƒ | —.— | |
| „ Effecten . . . . | „ | 2.859.666.74 | „ 2.859.666.74 |

of totaal

| | | | |
|---|---|---|---|
| in Hypotheken . . . | ƒ | 127.000.— | |
| „ Effecten . . . . | „ | 8.561.445.94 | ƒ 8.688.445.94 |

Ultimo Maart 1915 was belegd:

van het *Kapitaal:*

| | | | |
|---|---|---|---|
| in Hypotheken . . . | ƒ | 75.000.— | |
| „ Effecten . . . . | „ | 5.517.744.— | ƒ 5.592.744.— |

van het *Reservefonds:*

| | | | |
|---|---|---|---|
| in Hypotheken . . . | ƒ | —.— | |
| „ Effecten . . . . | „ | 2.753.988.46 | „ 2.753.988.46 |

of totaal

| | | | |
|---|---|---|---|
| in Hypotheken . . . | ƒ | 75.000.— | |
| „ Effecten . . . . | „ | 8.271.732.46 | ƒ 8.346.732.46 |

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

De belegging in
**Hypotheken**, ultimo Maart 1914 bedragende
van Kapitaalbelegging . . *f* 127.000.—
„ P. & O. fonds „ . . „ 331.080.— *f* 458.080.—

*Vermeerderde* door:
nieuwe hypotheken met. . . . . „ 40000.—
*f* 498.080.—

*Verminderde* door:
ontvangen aflossingen met. . . . . „ 86.315.—
zoodat per ulto Maart 1915 het saldo beliep *f* 411.765.—

Waarvan als belegging van het
Kapitaal . . . . . *f* 75 000.—
P. & O. fonds . . . „ 336.765.—

De belegging in
**Effecten**, ultimo Maart 1914 bedragende . *f* 8 561.445.94
*Vermeerderde* in dit boekjaar door gedane
aankoopen met . . . . . „ 152.458.88
*f* 8.713.904.82

*Verminderde* wegens
Verkoop en/of uitloting met *f* 225.139.33
terwijl op de boekwaarde per
31 Maart 1915 moest worden
afgeschreven een bedrag van
(± 2 26% ). . . . . „ 217.033.03 „ 442.172.36
Saldo per ultimo Maart 1915 . . . *f* 8.271.732.46

Ons
**Fondsenbezit** bestond ultimo Maart 1915 uit nominaal:
*f* 9.579.843.66

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| 2½ | % | Cert. Nederl. Werkelijke Schuld . | *f* | 76.000.— |
| 3 | „ | „ „ „ . | „ | 3.600.— |
| 3 | „ | Obl. Nederland . . . . . | „ | 66.300.— |
| 4 | „ | „ Duitschland. . . . . | „ | 64.800.— |
| 4 | „ | „ Staat Hamburg 1907 . . | „ | 82.200.— |
| 4 | „ | „ „ „ 1908 . . | „ | 13.200.— |
| 4½ | „ | (bel. vrije) Oostenr. Schatkistbiljetten | „ | 18.000.— |
| 4½ | „ | Kon. Hongaarsche Schatkistbiljetten | „ | 35.000.— |
| 4 | „ | Pruis. Schatkistbiljetten . . . . | „ | 60.000.— |
| 3½ | „ | Obl. Provincie Groningen . . . | „ | 2.000.— |
| 3 | „ | „ „ Overijsel. . . . | „ | 1.000.— |
| 2½ | „ | „ Amsterdam . . . . . | „ | 1.000.— |
| 3 | „ | „ „ . . . . . | „ | 230.000.— |
| 3½ | „ | „ „ . . . . . | „ | 88.000.— |
| 4 | „ | „ „ . . . . . | „ | 42.000.— |
| 4½ | „ | „ „ . . . . . | „ | 99.000.— |
| 3½ | „ | „ Arnhem . . . . . | „ | 19.000.— |
| 4 | „ | „ „ . . . . . | „ | 3.000.— |
| 3 | „ | „ Deventer . . . . . | „ | 50.000.— |
| 4 | „ | „ „ . . . . . | „ | 8.000.— |
| 3 | „ | „ Dordrecht. . . . . | „ | 216.000.— |
| 3½ | „ | „ Enschede . . . . . | „ | 15.000.— |
| 4 | „ | „ „ . . . . . | „ | 11.000.— |
| 3 | „ | „ 's Gravenhage . . . . . | „ | 89.000.— |
| 3½ | „ | „ „ . . . . . | „ | 248.000.— |
| 4 | „ | „ „ . . . . . | „ | 13.000.— |
| 3½ | „ | „ Groningen, gemeente . . . | „ | 75.000.— |
| 4 | „ | „ „ „ . . . | „ | 1.000.— |
| 3½ | „ | „ Haarlem . . . . . | „ | 82.000.— |
| 3 | „ | „ Leeuwarden . . . . . | „ | 11.000.— |
| 3 | „ | „ Maastricht . . . . . | „ | 1.000.— |
| 3 | „ | „ Nijmegen . . . . . | „ | 4.000.— |
| 3½ | „ | „ „ . . . . . | „ | 30.000.— |
| 4 | „ | „ „ . . . . . | „ | 8.000.— |
| | | *Transporteere.* . . | *f* | 1.766.100.— |

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | *Per transport.* . . | *f* | 1.766.100.— |
| 4½ | % | Obl. | Nijmegen. . . . . | „ | 23.000.— |
| 3 | „ | „ | Rotterdam . . . . . | „ | 295.000.— |
| 3½ | „ | „ | „ . . . . . | „ | 80.000.— |
| 4 | „ | „ | „ . . . . . | „ | 124.000.— |
| 3 | „ | „ | Schiedam . . . . . | „ | 19.000.— |
| 3½ | „ | „ | Utrecht, gemeente . . . . | „ | 192.000.— |
| 4 | „ | „ | „ „ . . . . | „ | 15.000.— |
| 3½ | „ | „ | Zwolle . . . . . | „ | 2.000 — |
| 4 | „ | „ | Aken . . . . . | „ | 14.400.— |
| 4 | „ | „ | Altona . . . . . | „ | 8.400.— |
| 4 | „ | „ | Berlijn . . . . . | „ | 9.600.— |
| 4 | „ | „ | Charlottenburg . . . . . | „ | 19.800.— |
| 4 | „ | „ | Kiel . . . . . | „ | 10.200.— |
| 4 | „ | „ | München . . . . . | „ | 10.800.— |
| 3½ | „ | „ | „ . . . . . | „ | 120.000.— |
| 4 | „ | „ | Frankfurt a/Main . . . . | „ | 56.400.— |
| 4 | „ | „ | Weenen . . . . . | „ | 25.000.— |
| 4 | „ | „ | Budapest . . . . . | „ | 39.000.— |
| 4 | „ | „ | Basel . . . . . | „ | 13.000.— |
| 3½ | „ | „ | Canton de St. Gallen . . . | „ | 12.500.— |
| 3½ | „ | „ | Canton des Grisons. . . . | „ | 10.000 — |
| 4½ | „ | „ | Neûchatel 1913 . . . . . | „ | 10.000.— |
| 4 | „ | „ | Zurich . . . . . | „ | 20.000.— |
| 4 | „ | „ | Moskou . . . . . | „ | 101.632.— |
| 3½ | „ | „ | Kopenhagen . . . . . | „ | 93.500.— |
| 4 | „ | „ | „ . . . . . | „ | 26.400.— |
| 3½ | „ | „ | Gothenburg . . . . . | „ | 59.940.— |
| 4 | „ | „ | Stockholm . . . . . | „ | 2 700.— |
| 4 | „ | New-York City Bonds . . . . | | „ | 50.000.— |
| 2½ | „ | Obl. Mij. voor Gemeentecrediet . | | „ | 77.000.— |
| 3 | „ | „ | „ „ „ . | „ | 329.000.— |
| 3½ | „ | „ | „ „ „ . | „ | 4.000.— |
| 4 | „ | „ | „ „ „ . | „ | 5.000.— |
| | | | *Transportecre.* . . | *f* | 3.644.372.— |

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | *Per transport.* . . | *f* | 3.644.372.— |
| 4½ | % | Obl. | Gemeente Batavia . . . . | „ | 4.000.— |
| 4½ | „ | „ | Gew Preanger Regentschappen. | „ | 11.000.— |
| 3½ | „ | Pdbr. | Amsterd. Hypotheekbank . | „ | 260.000.— |
| 4 | „ | „ | „ „ . . | „ | 4.000.— |
| 3½ | „ | „ | 's-Gravenh. „ . . | „ | 45.000.— |
| 4 | „ | „ | „ „ . . | „ | 1.000.— |
| 4½ | „ | „ | „ „ . . | „ | 3.000.— |
| 3½ | „ | „ | Hollandsche „ . . | „ | 6.000.— |
| 3 | „ | „ | Nationale „ . . | „ | 4.000.— |
| 3½ | „ | „ | „ „ . . | „ | 232.000.— |
| 4 | „ | „ | „ „ . . | „ | 65.000.— |
| 4½ | „ | „ | „ „ . . | „ | 22.000.— |
| 5 | „ | „ | „ „ . . | „ | 3.000.— |
| 3 | „ | „ | Rotterd. „ . . | „ | 4.000.— |
| 3½ | „ | „ | „ „ . . | „ | 299.000.— |
| 4 | „ | „ | „ „ . . | „ | 60.000.— |
| 4½ | „ | „ | „ „ . . | „ | 31.000.— |
| 4 | „ | „ | Nederl. Amer. Land Mij. . | „ | 51.500.— |
| 4½ | „ | „ | „ „ „ „ . . | „ | 31.000.— |
| 4½ | „ | „ | Finsche Stadhypotheekkas. | „ | 1.500.— |
| 4½ | „ | Sinking Fund Goud Obl. Mexic. Voorsch. bank voor Irrigatie-werken. . . . . | | „ | 22.500.— |
| 4 | „ | Pdbr. | North Western & Pacific Hyp. Bank . . . . . | „ | 2.000.— |
| 4 | „ | „ | Preussische Central Boden-credit . . . . . | „ | 46.800.— |
| 4 | „ | „ | Jutlandsche Bodencredit. . | „ | 22.666.66 |
| 4 | „ | „ | Hongaarsche Bodencredit . | „ | 71.000.— |
| 4 | „ | Obl. | Nederl.-Ind. Gas Maatij. . | „ | 14.000.— |
| 4 | „ | „ | Nèderl. Fabriek van werk-tuigen en Spoorwegmaterieel. | „ | 22.000.— |
| 4 | „ | „ | Deutsch-Niederl. Telegra-phen Ges. . . . . | „ | 26.400.— |
| | | | *Transporteere* . . . | *f* | 5.009.738.66 |

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | *Per transport* | *f* | 5 009 738.66 |
| 4 | % | Obl. | Kon. Nederl. Stoomboot Mij. | „ | 16.000.— |
| 4½ | „ | „ | „ „ „ „ | „ | 39.000.— |
| 4 | „ | „ | Stoomv. Mij. „Nederland" | „ | 60.000.— |
| 4 | „ | „ | Kon. West-Ind. Maildienst. | „ | 2.000.— |
| 4 | „ | „ | Kon. Paketv. Mij. | „ | 11.000.— |
| 4 | „ | „ | Holl. Electr. Spw. Mij. | „ | 67.000.— |
| 3 | „ | „ | Holl. IJzeren Spw. Mij. | „ | 140.000.— |
| 3½ | „ | „ | „ „ „ | „ | 438.000.— |
| 4 | „ | „ | „ „ „ | „ | 376.000.— |
| 3½ | „ | „ | Mij. t/Expl. v Staatsspoorwegen | „ | 354.000.— |
| 4½ | „ | „ | „ „ „ „ | „ | 68.000.— |
| 3½ | „ | „ | Ned. Ind. Spoorw. Mij. | „ | 127.000.— |
| 4 | „ | „ | „ „ „ „ | „ | 455.000.— |
| 4½ | „ | „ | „ „ „ „ | „ | 25.000.— |
| 4 | „ | „ | Deli Spoorw. Mij. | „ | 54.000.— |
| 4 | „ | „ | Lodzer Fabriek Spw. Mij. | „ | 8.100.— |
| 4 | „ | „ | Koslow Woronesh Rostow Spw. Mij. | „ | 17.100.— |
| 4 | „ | „ | Moskou Windau Rybinsk Spoor. | „ | 126.600.— |
| 4 | „ | „ | Moskou Kiew Woronesh Spoor | „ | 211.500.— |
| 4½ | „ | „ | „ „ „ „ | „ | 4.800.— |
| 4 | „ | „ | Rjasan Uralsk Spw Mij. | „ | 142.900.— |
| 4 | „ | „ | Rybinsk Spw. Mij. | „ | 173.700.— |
| 4 | „ | „ | Ned. Centr. Spw. Mij. | „ | 39.000.— |
| 4½ | „ | „ | New-York Telephone Cy. | „ | 24.000.— |
| 4 | „ | „ | Wladikawkas Spw Mij. | „ | 131.500.— |
| 4½ | „ | „ | „ „ „ | „ | 600.— |
| 4½ | „ | „ | Gefle Dala Spw. Mij. | „ | 7.000.— |
| 4 | „ | „ | Oberrheinische Eisenbahn Ges. | „ | 2.400.— |
| 4 | „ | 1ste | Hyp. Goud Obl. Batimore en Ohio Spw. Mij. | „ | 40.000.— |
| 3½ | „ | „ | Hyp. Goud Obl. Batimore en Ohio Spw. Mij. | „ | 50.000.— |
| | | | *Transporteere* | *f* | 8.220.938.66 |

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

| | | | | |
|---|---|---|---|---|
| | | *Per transport* . . . | *f* | 8 220.938.66 |
| 4 | % | Deb. Bonds Lake Shore Michigan-Southern Spw. . . . . | „ | 25.000.— |
| 4 | „ | 1ste Ref. Hyp. Obl. Central Pacific Spw. Mij. . . . . | „ | 145.000.— |
| 4 | „ | Obl. Chicago Burlington en Quincy Spw. Mij. . . . . | „ | 20.000.— |
| 3 | „ | 1ste Hyp. Goud Obl. Kansas City Southern Spw. . . . . | „ | 65.000.— |
| 4½ | „ | 1ste Reor. Prior Lien Goud Obl. New-York Pennsylvania & Ohio Spw. Mij. . . . . | „ | 42.500.— |
| 5 | „ | 1ste Hyp. Goud Obl. Oregon & California Spw. . . . . | „ | 2.500.— |
| 4½ | „ | 1ste Gec. Hyp. Obl. St. Paul, Minneapolis & Manitoba Sp. Mij. | „ | 25.000.— |
| 4 | „ | 1ste Hyp. Goud Obl. Missouri Kansas Texas Sp. Mij. . . . . | „ | 150.000.— |
| 4 | „ | Gec. 1ste Hyp. Goud. Obl. Norfolk & Western Sp. Mij. . . . | „ | 135.000.— |
| 5 | „ | 1ste Hyp. Goud Obl. Canadian Pacific Spw. Mij . . . . . | „ | 12.000.— |
| 4 | „ | Alg. Hyp. Obl. Atchison Topeka and Santa Fé Sp. Mij. . . | „ | 127.500.— |
| 4 | „ | 1ste Hyp. Goud Obl. Union Pacific Spw. Mij. . . . . | „ | 85.000.— |
| 6 | „ | 3 j. Goldnotes Missouri Pacific Railr. . . . . | „ | 25.000.— |
| 4½ | „ | 1ste Hyp. Goud Obl. National Railr. of Mexico . . . . . | „ | 62.500.— |
| 6 | „ | 3 j. Security notes idem. . . . | „ | 1.405.— |
| 4 | „ | 1ste Ref. Hyp. Obl. Union Pacific Spw. Mij. . . . . | „ | 108.000.— |
| 4 | „ | 1ste Hyp. Goud Obl. Winston Salem Southern Spw. Mij. . . | „ | 2.500.— |
| | | *Transporteere* . . . | *f* | 9.254.843.66 |

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| | | | *Per transport* . | *f* | 9.254 8 13.66. |
| 4 | % | Obl. | Ooster Stoomtram Mij. . | „ | 22.000.— |
| 3½ | „ | „ | Rotterd. Tramweg Mij. . | „ | 70.000.— |
| 4 | „ | „ | Ned.-Ind. Tramweg Mij. . | „ | 3.000.— |
| 4 | „ | „ | Semar. Joana Stoomtr. Mij. | „ | 20.000.— |
| 4 | „ | „ | Sem. Cher. Stroomtr. Mij. | „ | 18.000.— |
| 6 | „ | „ | „ „ „ „ | „ | 52.000.— |
| 4½ | „ | „ | „ „ „ „ | „ | 100.000.— |
| 4 | „ | „ | Serajoedal Stoomtr. Mij. . | „ | 15.000.— |
| 4 | „ | „ | Oost Java Stroomtr. Mij. . | „ | 25.000.— |
| | | | | *f* | 9.579.843.66 |

**Wissels buiten Ned.-Indië betaalbaar.**

Gemiddeld stond uit:

| 1914/15. | 1913/14. | 1912/13. |
|---|---|---|
| *f* 8.661.000.— | *f* 12.215.000.— | *f* 17.546.000.— |

Wij remitteerden van Ned.-Indië naar Europa in:

| 1914/15. | 1913/14. | 1912/13. |
|---|---|---|
| *f* 14.941.505.87 | *f* 13.674.843.78 | *f* 22.019.172.04 |

De **Portefeuille Buitenlandsche Wissels** beliep op:

| | | |
|---|---|---|
| 31 Maart 1915. . . . . | *f* | 5.710.163.02 |
| „ „ 1914. . . . . | „ | 11.797.266.34 |
| „ „ 1913. . . . . | „ | 16.714.912.73 |

De **Gemiddelde Discontorente** in Europa was:

| | 1914 | 1913 | 1912 | 1911 | 1910 |
|---|---|---|---|---|---|
| bij de Nederlandsche Bank . . | 4.64% | 4.50% | 4.—% | 3.45% | 4.21% |
| „ „ Bank of England. . . . | 5.19 „ | 4.77 „ | 3.77 „ | 3.47 „ | 3.72 „ |
| „ „ Banque de France . . . | 4.60 „ | 4.— „ | 3.38 „ | 3.13 „ | 3.— „ |
| „ „ Deutsche Reichsbank . . | 4.92 „ | 5.87 „ | 4.95 „ | 4.40 „ | 4.35 „ |
| „ „ Banque Nat. de Belgique. | 5.10 „ | 5.— „ | 4.41 „ | 4.16 „ | 4.12 „ |

**Prolongatie in Nederland**, waaronder begrepen „on call".

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Hierin was belegd op 31 Maart 1915 . . | | | | *f* | 1.054.000.— |
| tegen | „ | „ | „ 1914 . . | „ | 4.748.000.— |
| en | „ | „ | „ 1913 . . | „ | 17.317.500.— |

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

**Gemiddeld** stond hierin uit

het in 87ste Boekjaar 1914/15 . . . ƒ 2.909.000.—
„ „ 86ste „ 1913/14 . . . „ 11.103.000.—
„ „ 85ste „ 1912/13 . . . „ 11.220.000.—

De **Gemiddelde Prolongatierente** aan de Amsterdamsche Beurs was in het kalenderjaar:

| | | |
|---|---|---|
| 1914 | 4,2 | % |
| 1913 | 4,08 | „ |
| 1912 | 4,04 | „ |
| 1911 | 3,24 | „ |
| 1910 | 4,26 | „ |

## Specie in de Kassen en Munt en Muntmateriaal.

De Metaalvoorraad der Bank beliep *gemiddeld:*

in het 87ste Boekjaar . . . . . ƒ 56.164.881.01
„ „ 86ste „ . . . . . „ 55.665.519.14
„ „ 85ste „ . . . . . „ 55.297.148.89
was het hoogst op 28 Nov. 1914 met. „ 67.982.031.15
„ laagst „ 29 Aug „ „ . „ 44.604.591.52
tegen in het vorige boekjaar het hoogst
op 24 Mei 1913 met. . . . . „ 60.699.691.51
het laagst op 6 Sept. 1913 met . . . „ 53.204.586.13

De **Metaalvoorraad** bedroeg ultimo
Maart 1915 . . . . . „ 60.364.183.16
tegen op ultimo Maart 1914 . . . . „ 54.090.918.52

eene vermeerdering aanwijzende van . ƒ 6.273.264.64

Hetgeen onder Munt en Muntmateriaal ressorteert, bedragende

31 Maart 1915. . . ƒ 14.920.458.24
en 31 Maart 1914. . „ 6.417.565.11

toont eene toename van . . . . . „ 8.502.893.13

zoodat dus de kasvoorraden in Ned.-Ind. geld tusschen bovenvermelde data op

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

een vermindering van . . . . . *f* 2.229.628.49
wijzen, te specificeeren als volgt:

| | 31 Maart 1915 | 31 Maart 1914 | Nu meer | Nu minder. |
|---|---|---|---|---|
| Gouden / 10.– / 5.– st. | / 16.122.660.– | / 18.628.070.– | / | / 2.505.410.– |
| Rijksdaalders . . . . . | „ 17.114.500.– | „ 16.176.572.50 | „ 937.927.50 | „ |
| Guldens . . . . . | „ 6.389.789.– | „ 6.588.361.– | „ | „ 198.572.– |
| Halve Guldens . . . . | „ 5.367.576.50 | „ 5.888.919.50 | „ | „ 521.343.– |
| Pasmunt . . . . . | „ 449.199.42 | „ 391.430.41 | „ 57.769.01 | „ |
| | / 45.443.724.92 | / 47.673.353.41 | / 995.696.51 | / 3.225 325.– |

De kassen van ons bijkantoor te Amsterdam per ultimo van dit boekjaar toonen in vergelijking met den voorraad per ultimo Maart 1914 eene vermindering van . . . . . *f* 2.321 215.02
De totale kassen zijn, als bovenvermeld, met . . . . . „ 2.229.628.49
afgenomen, en valt er dus voor onze kassen in Ned.-Indië op eene vermeerdering van slechts . . . . . „ 91.586.53
te wijzen.

Door het Gouvernement van Ned.-Indië werd in di verslagjaar ingevoerd:

| | | |
|---|---|---|
| in kwartjes . . . | *f* | 2.500.000.— |
| dubbeltjes . . . | „ | 1.760.000.— |
| 2½ centst. . . . | „ | 584.000.— |
| centen . . . . | „ | 462.400.— |
| halve centen. . . | „ | 250.000.— |
| Totaal . . . . | *f* | 5.556.400.— |

die grootendeels bestemd bleven voor de aanstaande muntzuivering op Bali en Celebes.

Aan **Dofklinkende en/of niet moedwillig beschadigde munt** wisselden wij bij 's landskassen in:

| | | |
|---|---|---|
| rijksdaalders tot een bedrag van | *f* | 40.815.— |
| guldens „ „ „ „ „ | | 87.975.— |
| halve guldens „ „ „ „ „ | | 75.810.— |
| kwartjes „ „ „ „ „ | | 10 382.25 |
| dubbeltjes „ „ „ „ „ | | 3.549.90 |
| Totaal . . | *f* | 218.532.15 |

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

**Valsch Geld.** Aan onze kassen werden in dit boekjaar aangeboden en met toestemming van aanbieders ongangbaar gemaakt:

| | Rijksdaalders | Guldens | halve Guldens |
|---|---|---|---|
| | 638 stuks | 1336 stuks | 1273 stuks |
| tegen in het 86ste Boekjaar | 605 „ | 1348 „ | 1445 „ |
| „ „ „ 85ste „ | 505 „ | 1239 „ | 1809 „ |
| „ „ „ 84ste „ | 385 „ | 1292 „ | 1269 „ |
| „ „ „ 83ste „ | 439 „ | 1153 „ | 2021 „ |
| „ „ „ 82ste „ | 691 „ | 844 „ | 1494 „ |

**Munt en Muntmateriaal.** Refereerende aan hetgeen hierover reeds werd geschreven, valt te vermelden, dat, voorzoover het de voornaamste soorten betreft, de goudverkoop in dit boekjaar heeft bedragen:

| | |
|---|---|
| 344 049 | Sovereigns. |
| 28 625 | Ducaten. |
| 848 | 20 frcsstukken. |

tegen in de voorafgaande drie boekjaren:

| | Sovereigns | Ducaten | 20 frcsst. |
|---|---|---|---|
| 1913/14 | £ 475 652. 10/– | 70.165 | 2 138.½ |
| 1912/13 | „ 287.935. 10/– | 91.713 | 2.422. |
| 1911/12 | „ 220.810 –/– | 39.940 | 2.246.½ |

Wij **importeerden** £ 210.000.–/– Sovereigns., 20.000 baartjes zilver, benevens voor eene waarde van *f* 36.000.— aan diverse vreemde gouden muntstukken.

**Baar Goud en Baar Zilver.** In dit verslagjaar werden hiervan overgenomen tot eene waarde van *f* 3.439.134.32.

**In- & Uitvoer van specie, anders dan ten behoeve van het Gouvernement van N.-I. of van de Javasche Bank.**

Volgens ons verstrekte opgaven moet in het kalenderjaar 1914 van en naar buiten het tolgebied zijn:

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

| | *Ingevoerd:* | *Uitgevoerd:* |
|---|---|---|
| gouden *f* 10.– en *f* 5.– stukken | *f* 554.260.— | *f* 11.960.— |
| rijksdaalders | „ 1.532.765.— | „ 68.190.— |
| guldens | „ 309.281.— | „ 93.502.— |
| halve guldens | „ 73.152.— | „ 10.— |
| | *f* 2.469.458.— | *f* 173.662.— |
| Meer in- dan uitgevoerd. | *f* 2.295.796.– | |
| Ned.-Ind. Pasmunt. | *f* 381.162.40 | *f* —.— |
| Meer in- dan uitgevoerd. | *f* 381.162.40 | |
| Sovereigns | *f* 214.056.— / 3.515.748.— | *f* 180.624.— |
| Ducaten | „ 131.100.— | „ |
| 20frcsstukken | „ 21.520.— | „ |
| Amer. Gouden $ | „ 2.912.50 | „ |
| Turksche Ponden | „ 211.145.— | „ 8.184.— |
| Dollars | „ 228.860.— | „ 33 589.— |
| Ticals. | „ 655.— | „ |
| Yens | „ 1.940 — | „ |
| | *f* 4.327.936.50 | *f* 222 397.— |
| Meer in- dan uitgevoerd. | *f* 4.105.539 50 | |

| | | |
|---|---|---|
| Totaal meer in- dan uitgevoerd. | *f* | 6.782.497.90 |
| tegen in het kalenderjaar 1913. | „ | 9.198.197.— |
| 1912. | „ | 13.475.196.50 |
| 1911. | „ | 6.132.288.— |
| 1910. | „ | 5.825.929.60 |

Aangezien de staten, waaruit wij bovenstaande gegevens hebben te putten, aan nauwkeurigheid steeds te wenschen overlaten, herhalen wij onze aanteekening, dat aan deze statistiek slechts betrekkelijk weinig waarde is te hechten.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

**Belegd Pensioen- en Onderstandfonds.**

Ultimo Maart 1915 bedroeg de belegging:

| | | |
|---|---|---|
| in Hypotheken . . . . | *f* | 336.765.— |
| „ Effecten . . . . . | „ | 180.970.— |
| Totaal. . . | *f* | 517.735.— |

**Gebouwen en Meubelen der Bank.**

De afschrijvingen beliepen:

| | | |
|---|---|---|
| op gebouwen . . . . | *f* | 146.238.44 |
| „ inventaris . . . . | | 12.588.43 |
| Totaal. . . | *f* | 158.826.87 |

tegen in het vorige boekjaar:

| | | |
|---|---|---|
| op gebouwen . . . . | *f* | 74.047.16 |
| „ inventaris . . . . | „ | 31.557.31 |
| Totaal. . . | *f* | 105.604.47 |

en in de laatste 10 jaren *gemiddeld:*

| | | |
|---|---|---|
| op gebouwen . . . . | *f* | 56.861.33 |
| „ inventaris . . . . | „ | 21.169.— |
| Totaal. . . | *f* | 78.030.33 |

Zooals uit achterstaande balans per 31 Maart 1915 blijkt, werd de inventaris-rekening van elk onzer kantoren afgeschreven tot op *f* 1.— per kantoor.

**Diverse Rekeningen in het debet der Balans.**

Hiervan is de specificatie als volgt:

| | | |
|---|---|---|
| Gouvernementswissels, mandaten en stortingsbewijzen op 's Lands kas . . . . | *f* | 68.049,60 |
| Zegels in voorraad . . . . . | „ | 21.149.54 |
| Debiteuren wegens rente, provisie, enz. | „ | 549.782.16 |
| Voorschotten aan het personeel . . . | „ | 2.926.50 |
| Intrest van effecten van het kapitaal en reservefonds ten bate van het 87ste Boekjaar | „ | 77.706.76 |
| Prolongatierente ten bate van het 87ste Boekjaar. . . . . | „ | 2.505.75 |

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

| | | |
|---|---|---|
| Vooruitbetaalde grondbelasting en brandassurantiepremie te Amsterdam. . . . | „ | 594.08 |
| Creditsaldo bij Banken wegens wisselremises en giro saldo bij de Nederlandsche Bank | „ | 1.873.159.25 |
| Inkomstenbelasting 87ste Boekjaar . . | „ | 94.977.56 |
| Dubieuse Vorderingen . . . . . | „ | 2.907.08 |
| Diverse Coupons. . . . . | „ | 210.— |
| | | *f* 2.693.968 28 |

**Aanmaak Bankbiljetten.**

Voor kosten van aanmaak en uitgifte van bankbiljetten werd in dit boekjaar *f* 132.744.75 uitgegeven, welk bedrag als gewoonlijk geheel afgeschreven werd.

**Kapitaal.**

In de verdeeling van het kapitaal ad *f* 6.000.000.— in 11.803 aandeelen van *f* 500.— en 394 aandeelen van *f* 250.— kwam geen verandering.

Het **aantal aandeelhouders** bedroeg

| | | |
|---|---|---|
| ultimo Maart | 1915 | 1908. |
| „ „ | 1914 | 1886. |
| „ „ | 1913 | 1863. |

Het **aantal overgeschreven aandeelen** bedroeg in het

| boekjaar | 1914/15 | 1913/14 | 1912/13. |
|---|---|---|---|
| te Batavia . . . . . | 214 | 391 | 525 |
| „ Amsterdam. . . . | 371 | 363 | 433 |
| | 585 | 754 | 958 |

De **verdeeling van het aantal deelhebbers,** gerangschikt naar het stemrecht, is als volgt:

| | deelhebbers. | aandeelen. |
|---|---|---|
| Minder dan 2 aandeelen. | 530 | 519½ |
| van 2 t/m 4½ „ | 718 | 1939½ |
| „ 5 „ 7½ „ | 276 | 1584 |

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

| | | | |
|---|---|---|---|
| van 8 t/m. 11½ | aandeelen | 162 | 1523½ |
| „ 12 „ 15½ | „ | 74 | 989 |
| „ 16 „ 19½ | „ | 39 | 663 |
| „ 20 en meer | „ | 109 | 4781½ |
| | | | 12.000. |

De **noteering der aandeelen Javasche Bank,** voor zoover bekend gemaakt, variëerde in dit boekjaar in

Nederlandsch-Indië tusschen . . 250 % en 270 %
Nederland „ . . 248 „ „ 261 „

**Reservefonds.**

Dit fonds bedroeg ultimo Maart 1914 . . *f* 2.960 542.08

*Bijgeschreven* werden:

| | | |
|---|---|---|
| de niet ingewisselde dividendbewijzen no. 3 over het 81ste Boekjaar . . | *f* 342.— | |
| het aandeel in de overwinst van het 86ste Boekjaar . . | „ 376.760.52 | „ 377.102.52 |
| | | *f* 3 337.644.60 |

*Afgeschreven* werden:

| | | |
|---|---|---|
| de achteruitgang in de waarde per ultimo Maart 1915 van ons effectenbezit . . . . . | *f* 217.033.03 | |
| de uitbetaling van in dit boekjaar aangeboden bankbiljetten van ingetrokken emissies . . . . . | „ 1.120.— | „ 218.153.03 |
| Saldo Ultimo Maart 1915 | | *f* 3.119.491.57 |

Bovenvermelde bankbiljetten van ingetrokken emissies, welke dit jaar nog ingekomen zijn, bestonden uit:

| | | | |
|---|---|---|---|
| 6 BB van *f* 100.— | aanmaak 1877-1879 | *f* | 600.— |
| 3 „ „ „ 25.— | „ 1877-1879-1890 | „ | 75.— |
| 7 „ „ „ 10.— | „ 1864-1879-1888-1890 | „ | 70.— |
| 75 „ „ „ 5.— | „ 1866-1895 | „ | 375.— |
| | | *f* | 1.120.— |

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

**Pensioen- en Onderstandfonds der Javasche Bank.**

| | | | |
|---|---|---|---|
| Dit fonds stond ultimo Maart 1914 te boek voor. . . . . | | | *f* 496.299.60 |
| *vermeerderde* door: | | | |
| contributiën en intrest . | *f* 53.997.54 | | |
| aandeel in de overwinst van het 86ste Boekjaar. . | „ 30.000.— | „ | 83.997.54 |
| | | *f* | 580.297.14 |
| *verminderde* door: | | | |
| gedane uitkeeringen. . | *f* 34.219.33 | | |
| achteruitgang in de waarde per ultimo Maart 1915 van het effectenbezit . . | „ 1.799.79 | „ | 36.019.12 |
| Saldo ultimo Maart 1915. . | | *f* | 544.278.02 |

**Bankbiljetten.**

De *gemiddelde circulatie* was in het

| | | |
|---|---|---|
| 87ste Boekjaar. . . . | *f* | 122.075.105.— |
| 86ste „ . . . . . | „ | 110.601.870.— |
| 85ste „ . . . . . | „ | 110.627.945.— |
| 84ste „ . . . . . | „ | 97.917.065.— |
| 83ste „ . . . . . | „ | 90.762.285.— |
| Zij was het hoogst op 14 Nov. 1914 met | *f* | 139.863.540.— |
| het laagste op 4 Juli 1914 „ | „ | 108.143.920.— |

tegen in het vorige boekjaar

| | | |
|---|---|---|
| het hoogst op 1 November 1913 met | *f* | 114.618.665.— |
| het laagst „ 23 Augustus 1913 „ | „ | 105.370.370.— |
| In circulatie was op 31 Maart 1915 | *f* | 118.084.725.— |
| tegen op 31 „ 1914 | „ | 111.963.920.— |
| een vermeerdering alzoo van . . . | *f* | 6.120.805.— |

te specificeeren als volgt:

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

| | 31 Maart 1915. | 31 Maart 1914. | Nu meer. | Nu minder. |
|---|---|---|---|---|
| B.B. van f 1000.— | f 15.741.000.— | f 13.310.000.— | f 2.431.000.— | f |
| „ „ „ 500.— | „ 6.289.500.— | „ 4.681.000.— | „ 1.608.500.— | „ |
| „ „ „ 300.— | „ 2.440.200.— | „ 5.100.— | „ 2.435.100.— | „ |
| „ „ „ 200.— | „ 6.224.600.— | „ 6.671.000.— | „ | „ 446.400.— |
| „ „ „ 100.— | „ 26.730.200.— | „ 24.361.200.— | „ 2.369.000.— | „ |
| „ „ „ 50.— | „ 11.450.050.— | „ 11.243.050.— | „ 207.000.— | „ |
| „ „ „ 25.— | „ 18.375.450.— | „ 20.149.550.— | „ | „ 1.774.100.— |
| „ „ „ 10.— | „ 20.458.300.— | „ 20.781.920.— | „ | „ 323.620.— |
| „ „ „ 5.— | „ 10.375.425.— | „ 10.761.100.— | „ | „ 385.675.— |
| | f 118.084.725.— | f 111.963.920.— | f 9.050.600.— | f 2.929.795.— |

Aangemaakt werden in dit boekjaar

| | | | |
|---|---|---|---|
| 80.000 | stuks B.B. van | f 100.— | f 8.000.000.— |
| 80.000 | „ „ „ | 50.— | „ 4.000.000.— |
| 180.000 | „ „ „ | 25.— | „ 4.500.000.— |
| 525.500 | „ „ „ | 10.— | „ 5.255.000.— |
| 328.000 | „ „ „ | 5.— | „ 1.640.000.— |
| Totaal 1.193.500 | stuks ter waarde van . | | f 23.395.000.— |

tegen in het

| | | | |
|---|---|---|---|
| 86ste bkjr. | 1.301.200 | „ „ „ „ | „ 21.090.000.— |
| 85ste „ | 1.239.484 | „ „ „ „ | „ 35.178.400.— |
| 84ste „ | 775.410 | „ „ „ „ | „ 10.238.950.— |
| 83ste „ | 477 236 | „ „ „ „ | „ 8.409.860.— |

Wegens slijtage als anderszins werden:

**aan de circulatie** onttrokken

407.930 bilj. tot een bedrag van f 10.269.200.—

tegen in het

| | | | |
|---|---|---|---|
| 86ste bkjr. | 530 232 | „ „ „ „ | „ „ 12.933.455.— |
| 85ste „ | 280.862 | „ „ „ „ | „ „ 8.292.535.— |
| 84ste „ | 187.394 | „ „ „ „ | „ „ 5.819.035.— |
| 83ste „ | 156.966 | „ „ „ „ | „ „ 4.268.120.— |

De aan de circulatie onttrokken bankbiljetten bestonden uit:

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

| | | *Oud model* | | *Nieuw model* | | *Bedrag.* |
|---|---|---|---|---|---|---|
| B.B. van | *f* 1.000.— | — | stuks | 1.305 | stuks | *f* 1.305.000.— |
| „ „ „ | 500.— | — | „ | 1.428 | „ „ | 714.000.— |
| „ „ „ | 300.— | — | „ | 2 | „ „ | 600.— |
| „ „ „ | 200.— | — | „ | 5.017 | „ „ | 1.003.400.— |
| „ „ „ | 100.— | 6 | „ | 20.555 | „ „ | 2.056.100.— |
| „ „ „ | 50.— | — | „ | 14.540 | „ „ | 727.000.— |
| „ „ „ | 25.— | 3 | „ | 84.410 | „ „ | 2.110 325.— |
| „ „ „ | 10.— | 7 | „ | 189.884 | „ „ | 1.898.910.— |
| „ „ „ | 5.— | 75 | „ | 90.698 | „ „ | 453 865.— |
| TOTAAL. . . . . | | 91 | stuks | 407.839 | stuks | *f* 10.269.200.— |

**Bankwissels in omloop en telegrafische overwijzingen.**

Ultimo Maart 1915 bedroeg het saldo *f* 1.927.389,40

Tusschen de Indische kantoren onderling werd afgegeven:

| | | | w/o v/r v/h Gouvt. v. N I |
|---|---|---|---|
| in het 87ste | boekjaar | *f* 258.847.878.78 | *f* 48.612.828 87 |
| » » 86ste | » | » 180.845 390.57 | » 57.625.829 40 |
| » » 85ste | » | » 141.645.312 26 | » 51.640.429.04 |
| » » 84ste | » | » 141.269.027.05 | » 42.294.073.49 |
| » » 83ste | » | » 125.027.061.06 | » 47.775.957.67 |

De afgiften op Amsterdam beliepen:

| | | | |
|---|---|---|---|
| in het 87ste | boekjaar | *f* 53.794.041.57 | *f* 5.000.000 — |
| » » 86ste | » | » 44.705.258.58 | » 20.000 000.— |
| » » 85ste | » | » 24.050.435.14 | » 20.750 000 — |
| » » 84ste | » | » 7.712.476.87 | » 5.000.000.— |
| » » 83ste | » | » 19.993.596.72 | » 17.000.000.— |

terwijl door Amsterdam op Indië werd afgegeven:

| | | | |
|---|---|---|---|
| in het 87ste | boekjaar | *f* 17.292 669.37 | *f* 12.000.000.— |
| » » 86ste | » | » 9.515.690 42 | » 5 000.000 — |
| » » 85ste | » | » 7.720.187.82 | » 3.000.000.— |
| » » 84ste | » | » 13.435.492.12 | » 8.000 000.— |
| » » 83ste | » | » 9.177.076.41 | » 1.000.000.— |

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

**Giroverkeer.**

De plaatselijke overwijzingen beliepen in het 87ste boekjaar
37.571 stuks tot een totaal bedrag van. *f* 380 294.864.20
tegen in het 86ste boekjaar
34.221 stuks tot een totaal bedrag van. „ 258.564 862.13

**Clearing.**

Verrekend werden

| | | | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|---|---|
| te Batavia | in het | 87ste | boekjaar | 56.178 | stuks | *f* | 582.865 080.53 |
| tegen | „ „ | 86ste | „ | 56.830 | „ | „ | 440.690.084.10 |
| en | „ „ | 85ste | „ | 51.123 | „ | „ | 382.676.857.51 |
| te Soerabaja | „ „ | 87ste | „ | 53.879 | „ | *f* | 295.278.130.64 |
| tegen | „ „ | 86ste | „ | 54.969 | „ | „ | 295.207.293.76 |
| en | „ „ | 85ste | „ | 60.146 | „ | „ | 269.244.466.96 |
| te Semarang | „ „ | 87ste | „ | 35.757 | „ | *f* | 174.941 826.44 |
| tegen | „ „ | 86ste | „ | 33.732 | „ | „ | 132.016.601.66 |
| en | „ „ | 85ste | „ | 33.122 | „ | „ | 131.057.497.06 |
| Totaal in | het | 87ste | boekjaar | 145.814 | stuks | *f* | 1.053.085.037.61 |
| tegen | „ „ | 86ste | „ | 145.531 | „ | „ | 867.913.979.52 |
| en | „ „ | 85ste | „ | 144.391 | „ | „ | 782.978.821.53 |

De **Rekening Courant Saldi** en andere direct opeischbare schulden, *met uitzondering van Bankbiljetten*, beliepen gemiddeld in dit boekjaar. . . . . *f* 16.593.646.22
tegen in het vorige boekjaar . . . . „ 11.850.907.35

*Met inbegrip van Bankbiljetten* beliepen de cijfers
*Gemiddeld:* in dit boekjaar . . . *f* 138.668.751.22
tegen „ het vorige boekjaar . „ 122.452.779.35

**Exclusief de bankbiljetten** was het saldo
het hoogst op 19 December 1914 . . *f* 24.454.506.30
het laagst „ 2 Mei 1914 . . . . „ 10.390.954.63

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

tegen in het vorige boekjaar
het hoogst op 24 Mei 1913 met . . . *f* 20.916.312.—
het laagst op 27 December 1913 met . „ 8.358.311.11

**Inclusief de bankbiljetten** was het saldo.
het hoogst op 17 October 1914 met . *f* 162.997.682.46
het laagst „ 2 Mei 1914 . „ . „ 119.920.064.63

tegen in het vorige boekjaar
het hoogst op 24 Mei 1913 met . . *f* 130.297.012.—
het laagst op 23 Augustus 1913 met . „ 115.366.417.39

Het **beschikbaar metaalsaldo** bedroeg **gemiddeld**
voor het tijdvak *April t/m. Juli 1914*
bij 40 % vereischte dekking . . . *f* 4.871.940.03
voor het tijdvak *Aug.'14 t/m. Maart 1915*
bij 20 % vereischte dekking . . . „ 27.907.191.16
voor het *gheele 87ste Bockjaar* bij 40 %
vereischte dekking . . . . . „ 697.380.52
Het was voor het tijdvak *April t/m. Juli 1914* het hoogst op 18 April
1914 met . . . . . „ 6.354.821.05
het laagst op 1 Augustus 1914 met . „ 3.660.103.82
*Augustus 1914 t/m Maart 1915* het
hoogst 28 November 1914 met. . . „ 36.641.284.59
het laagst op 12 September 1914 met „ 15.413.559.12
*April 1914 t/m. Maart 1915* bij 40 %
vereischte dekking het hoogst op *16 Januari 1915* met . . . . . „ 6.422.358.06
het laagst op 12 September 1914 met
*minus* . . . . . „ 13.978.568.82
voor het *vorige bockjaar* was het metaal-
saldo, gemiddeld . . . . . „ 6.684.407.40
het hoogst op 19 Juli 1913 met . . . „ 9.008.129.69
het laagst op 10 Januari 1914 met . . „ 4.624.988.83

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

De **gemiddelde verhouding** van de speciekassen tot de obligo's was in het:

| | | |
|---|---|---|
| 87ste | boekjaar | 1 : 2.469 |
| 86ste | „ | 1 : 2.200 |
| 85ste | „ | 1 : 2.182 |
| 84ste | „ | 1 : 2.171 |
| 83ste | „ | 1 : 2.158 |

De **ongedekte circulatie** was dooreen in het:

| | | |
|---|---|---|
| 87ste | boekjaar . . | 59,5% |
| 86ste | „ . . | 54,5 „ |
| 85ste | „ . . | 54,2 „ |
| 84ste | „ . . | 53,8 „ |
| 83ste | „ . . | 53,7 „ |

**Uitdeeling 82ste t/m 86ste boekjaar.**

De nog niet ingevorderde dividendbewijzen

| | | |
|---|---|---|
| No. 4 beliepen tezamen . . . . . | *f* | 214.— |
| „ 5 „ „ . . . . . | „ | 268.— |
| „ 6 „ „ . . . . . | „ | 264.— |
| „ 7 „ „ . . . . . | „ | 490.— |
| „ 8 „ „ . . . . . | „ | 5.890.— |
| TOTAAL. | *f* | 7.126.— |

**Diverse Rekeningen in het Credit der Balans.**

Deze bestaan uit:

| | | |
|---|---|---|
| Disconto, koersverschillen en beleeningsrente, in het 87ste boekjaar berekend, doch het 88ste boekjaar toekomende . . . . . | *f* | 78.543.33 |
| Te Amsterdam nog te betalen personeele belasting over het 87ste boekjaar . . . | „ | 400.— |
| | *f* | 78.943.33 |

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

**Bewaarnemingen.**

Ultimo Maart 1914 waren in bewaring

| | | | |
|---|---|---|---|
| | 883 colli | ter aangeg. waarde van | *f* 18.195.668.87 |
| bijgekomen | 352 „ | „ „ „ „ „ | 3.963.028.50 |
| | 1235 „ | „ „ „ „ „ | *f* 22.158.697.37 |
| teruggegeven | 346 „ | „ „ „ „ „ | 5 797.096.60 |
| Saldo 31 Mrt. 1915. | 889 „ | „ „ „ „ „ | *f* 16.361.600.77 |
| waaronder | 116 „ | „ „ „ „ „ | 989.348.68 |
| tegen in het vorige jaar | 108 „ | „ „ „ „ „ | 879.909.25 |

franco bewaarnemingen van de Postspaarbank.

**Winst- en Verliesrekening.**

| | | Tegen in het vorige boekjaar | Tegen in de voorafgaande 10 jaren gemiddeld |
|---|---|---|---|
| Rente op disconteering, koersverschillen en winst op munt & muntmateriaal . | *f* 763.816.35 | *f* 1.001.843.30 | *f* 799.755.— |
| Rente op beleening en prolongatie . . . . | „ 129.190.95 | „ 469.530.63 | „ 302.688.69 |
| Rente op voorschotten in R.Ct. | „ 2.377.083.85 | „ 1.504 314.20 | „ 906.785 56 |
| Intrest van effecten en hypotheken . . . | „ 348.426.42 | „ 350.345.70 | „ 308.507.28 |
| Provisie . . . | „ 173.063.76 | „ 177.385.14 | „ 123.103.65 |
| Pakhuishuur . . | „ 1.272.50 | „ 1.190.— | —.— |

De **onkosten** bedragen tezamen . . . *f* 810.767.60

of *f* 45.794.22 meer dan in het vorige boekjaar en zijn als volgt te specificeeren.

PERPUSTAKAAN NASIONAL REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

PC005794 035

SLAMET AHMADI
TGL: 6-7-94

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

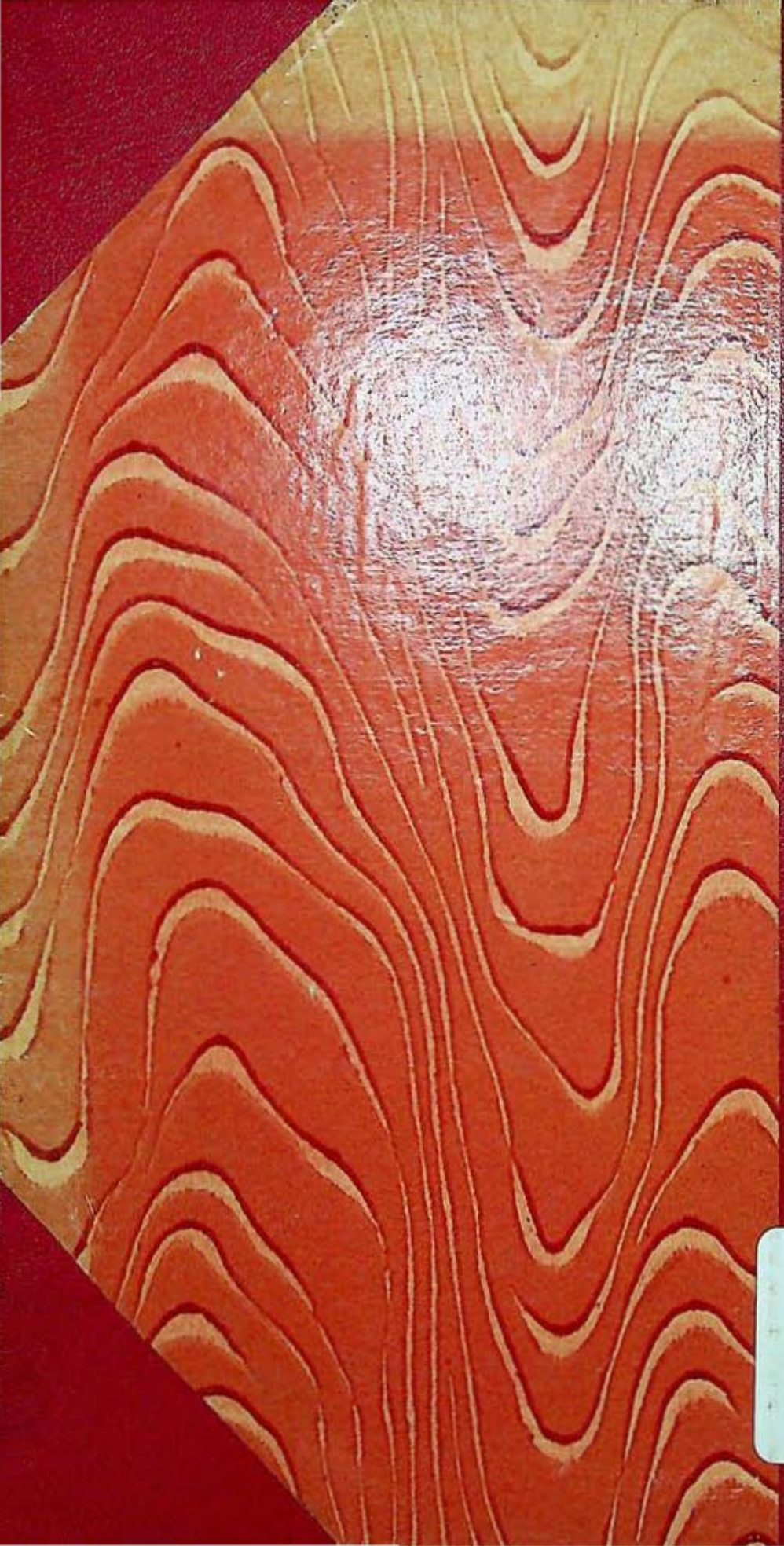

87: 19